

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีการชันสูตรพลิกศพ

การศึกษาปัญหาของการชันสูตรพลิกศพเป็นงานนิติเวชที่ใช้วิทยาศาสตร์ในการค้นหาความจริง เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจความผิดที่เกิดขึ้น โดยใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการช่วยหาสาเหตุการเสียชีวิตของบุคคลในการสอบสวนคดีอาญา เพื่อมุ่งหวังให้รายงานของการชันสูตรพลิกศพสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้ จึงต้องพิจารณาแนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีขั้นตอนของการชันสูตรพลิกศพในทางอาญาและหลักเกณฑ์วิธีการในการชันสูตรพลิกศพ เพื่อศึกษาถึงความจำเป็นในการชันสูตรพลิกศพจากการตาย เพื่อให้เกิดระบบการชันสูตรพลิกศพที่มีความชัดเจนและเป็นมาตรฐานสากลและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1 วิวัฒนาการและแนวคิดของการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพในทางนิติเวช คือ การชันสูตรศพคือการตรวจสอบเพื่อหาสาเหตุของการเสียชีวิตซึ่งในกฎหมายไทยเรียกเต็ม ๆ ว่าการชันสูตรพลิกศพ โดยศัพท์คำนี้แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Postmortem Examination หรือ Autopsy หมายถึง “การตรวจหลังการตาย” กระบวนการในการตรวจสอบ หรือชันสูตรศพประกอบไปด้วยการดูภายนอก การผ่าศพดูพยาธิสภาพภายใน การเก็บเลือดมีน้ำคัดหลังตรวจทางห้องปฏิบัติการ การตัดชิ้นเนื้อตรวจด้วยกล้องจุลทรรศน์ รวมถึงการตรวจพิเศษอีกมากมาย ซึ่งต้องใช้ความรู้พื้นฐานของวิชาพยาธิวิทยา คือ พยาธิวิทยากายวิภาค (Anatomical Pathology) อันประกอบด้วย การตรวจชิ้นเนื้อของผู้ป่วย (Surgical Pathology) และการตรวจศพ (Autopsy) พยาธิวิทยาคลินิก (Clinical Pathology) อีกทั้งต้องศึกษาถึงมุมมองในทางวิชาการทางกฎหมายของเหล่านักวิชาการในแต่ละยุคสมัยที่มีความแตกต่างกัน โดยใช้เหตุผลทางกฎหมายอธิบายจนเกิดเป็นทฤษฎีต่าง ๆ มาเป็นแนวในการยึดถือและบังคับใช้เรื่อยมาจนถึงในยุคปัจจุบัน ซึ่งพิจารณาดังนี้

วิวัฒนาการการชันสูตรพลิกศพในทางอาญา

แนวคิดของนักนิติศาสตร์ที่ศึกษาในเรื่องนิติเวชศาสตร์นั้นเจริญก้าวหน้าในต่างประเทศก่อนประเทศไทยเรามาก โดยเริ่มต้นในยุโรปก่อนในสมัยแซกซอน (SAXON) ตอนปลายของ

ศตวรรษที่ 11 นั่นคือราวปี ค.ศ. 1184 หรือ 800 ปีมาแล้ว ระบบโคโรเนอร์ได้ตั้งขึ้นราวปี ค.ศ. 1194 และได้เริ่มเปิดให้มีการบรรยายวิชานี้เป็นครั้งแรกในอิดินเบิร์ก ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสกอตแลนด์ ประเทศอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1789 บรรยายโดย “นายแพทย์ อังครุดันคั่น” ขณะนั้นผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับวิชานี้ เช่น แพทย์ ตำรวจและประชาชนให้ความสนใจไม่มากนัก นายแพทย์ อังครุดันคั่น ได้ลาออกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1820 แต่โชคดีที่อยู่มีลูกชายชื่อ “อริสัน” ได้ดำเนินรอยตามและมีอำนาจหน้าที่อย่างมากในระยะเวลาของครึ่งศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีที่มีความสำคัญหลายคดี เช่น คดีของเบอร์ก และแฮร์ จนกระทั่งถึงสมัยของศาสตราจารย์ซิดนีสมิธ ประมาณปี ค.ศ. 1910 ถึง 1953 ซึ่งถือเป็นผู้บุกเบิกกระบวนการชันสูตรพลิกศพ โดยในปี ค.ศ. 1954 ได้จัดระบบศาลโคโรเนอร์ใหม่ใช้มาจนกระทั่งทุกวันนี้ และได้เขียนตำราทางนิติเวชศาสตร์ที่ทันสมัยใช้ได้จนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางนิติเวชศาสตร์เป็นประจำทำให้แพทย์ตำรวจและผู้พิพากษาลดอคตินายของฝ่ายประกันสังคมซึ่งให้ความสนใจวิชาแขนงนี้อย่างแพร่หลายและเรื่อยมาจนปัจจุบัน นายแพทย์เบญจมินทร์จักษิตาเบียร์อเมริกาเดินทางมาศึกษาที่ประเทศอังกฤษและจบวิชาแพทย์ที่ Inward เมืองหลวงของสกอตแลนด์เมื่อปี ค.ศ. 1789 โดยได้เขียนตำราแนะนำวิชานิติเวชศาสตร์ไว้ด้วยหลังจากกลับมาประเทศสหรัฐอเมริกา

ระบบศาลโคโรเนอร์ (Coroner Court) เป็นศาลไต่สวนเหตุตายที่ผิดธรรมชาติ มีอยู่ประมาณ 150-200 แห่งในประเทศอังกฤษและเวลส์ ประธานในการไต่สวนเหตุตายทำหน้าที่คล้ายกับผู้พิพากษา แต่ไม่ต้องสวมเสื้อครุย คุณวุฒิของผู้ทำหน้าที่ของศาลโคโรเนอร์ได้แก่ผู้ที่จบกฎหมาย (Barrister in law) มาปฏิบัติงานให้กับศาลโคโรเนอร์เป็นเวลา ต่างกับในเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงลอนดอน เซฟฟิลด์ ลีดส์ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาศาลโคโรเนอร์ จะทำงานเต็มเวลาหรือที่เรียกว่างานประจำ อาจมีคุณวุฒิปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในสาขานิติเวชศาสตร์มาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่โดยทั่ว ๆ ไปมักจะเป็นผู้ที่จบทั้งแพทย์และกฎหมายพอจะสรุปหน้าที่สำคัญที่ปฏิบัติเป็นประจำในปัจจุบันดังต่อไปนี้ คือสืบสวนถึงการตายที่ผิดธรรมชาติทั้งหมด ศพที่ไม่มีแพทย์ให้รักษาในระยะเวลา 14 วัน สุกท่ายก่อนตาย ศพที่ไม่ทราบผู้ตายเป็นใคร ศพที่ตายเกี่ยวกับอาชญากรรมทั้งหมดรวมทั้งศพเด็กทารกต่ำกว่า 1 ปี ที่ตายอาจเกิดจากมารดาที่มีจิตผิดปกติจากการคลอด ในประเทศอังกฤษได้บัญญัติกฎหมายฆ่าเด็กไว้สำหรับพิจารณาโดยตรงที่เรียกว่า (Infanticide Act) ศพที่ตายจากการทำตนเอง (อัตวินิบาตกรรม) ศพที่ตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานในห้องขังหรือเรือนจำ ศพที่ตายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล รวมทั้งการผ่าตัดและถึงแก่กรรมภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากรับผู้ป่วยไว้รักษา ศพที่ตายในโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับแรงงาน การตายของบุคคลที่มีบำเหน็จบำนาญ ศพที่จะต้องเคลื่อนย้ายออกจากประเทศอังกฤษหรือเวลส์ ซึ่งสามารถดำเนินการสอบสวนบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยขั้นแรกจะมีเจ้าหน้าที่ของศาลโคโรเนอร์ที่เรียกว่า Coroner officer ซึ่งแต่งตั้งชั่วคราวเงินคล้ายกับตำรวจเป็นผู้มีความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์ แต่ไม่ใช่แพทย์ ไปยังที่เกิดเหตุสอบสวนเรื่องราว

รายละเอียดที่เกี่ยวกับการตายต่อจากนั้น ศาลโคโรเนอร์จะสั่งให้ตรวจศพโดยนิติพยาธิแพทย์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ต่อศาลนั้น สถานที่ตรวจศพ เรียกว่า มอจัวร์ (Mortuary) นิติพยาธิแพทย์ที่ได้ตรวจศพจะได้ค่าตรวจศพด้วย 12 ปอนด์ต่อหนึ่งศพ เมื่อศาลโคโรเนอร์ได้รับรายงานผลปรากฏไม่เป็นที่เคลือบแคลงสงสัย ไม่ต้องสืบแพทย์ยังศาล นอกจากนี้ในคดีมีปัญหาและคดีบางรายที่จะต้องกระทำต่อหน้าลูกขุน ในรายที่ทราบสาเหตุการตายแน่นอนไม่มีปัญหาจากการตรวจศพ ศาลโคโรเนอร์ส่งใบรับรองเหตุตาย โดยกรอกตามแบบฟอร์ม B ไปยังนายทะเบียนที่เกี่ยวกับการตาย (Registrar of deaths) หรือศาลออกใบรับรองการแพทย์ตามแบบฟอร์ม E แทนแบบฟอร์ม B ก็ได้ ในกรณีที่ศาลโคโรเนอร์ได้สั่งให้ทำการตรวจศพ ใบรับรองการตายแบบฟอร์มต่าง ๆ จะถูกส่งไปยังเจ้าหน้าที่ฌาปนกิจศพของบริษัทซึ่งเมื่อตรวจพบว่าการกระทำมาเรียบร้อยตามระเบียบข้อบังคับกฎหมาย เจ้าหน้าที่ฌาปนกิจศพจะออกแบบฟอร์ม F ให้กับญาติผู้ตายเพื่อทำการฌาปนกิจศพยังสุสานต่อไปตามความประสงค์ของญาติผู้ตาย

ระบบแพทย์สอบสวน (Medical Examiner System) สำหรับผู้บรรยายวิชานิติเวชศาสตร์คนแรกของอเมริกา ณ เมืองนิวยอร์ก ได้แก่ นายแพทย์เอมสตริงแฮม ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำเอาระบบศาลโคโรเนอร์ ของอังกฤษไปใช้แต่ต้น และได้เปลี่ยนเป็นระบบเมดคัล เอ็กแซมมินอร์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1877 โดยเริ่มที่บอสตันก่อน และเจริญก้าวหน้าในเมืองใหญ่ จนปัจจุบันมีศูนย์การเรียนวิชานี้ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด นิวยอร์ก บัลติมอร์ ฟิลาเดเฟีย คลิฟแลนด์ แคลิฟอร์เนีย ชิคาโก มารีแลนด์ เป็นระบบที่ใช้ในการชันสูตรศพที่ตายโดยผิดธรรมชาติ ใช้ในเมืองใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศใกล้เคียง เช่น เม็กซิโก ข้อดีของระบบนี้ คือแพทย์ที่มีหน้าที่ต้องไปยังที่เกิดเหตุเอง สอบสวนเหตุตายเองตลอดจนผ่าศพตรวจ ในกรณีตัดสินว่าการตายเป็นผลมาจากฆาตกรรม แพทย์จะเป็นผู้สั่งตำรวจให้ดำเนินการตามกฎหมายซึ่งถ้ามาเทียบกับระบบในบ้านเรา ซึ่งเป็นระบบตำรวจ (Police system) การปฏิบัติงานของแพทย์ตำรวจในกรุงเทพมหานครจะคล้ายคลึงกับระบบแพทย์สอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ในแง่ของการปฏิบัติการแล้วพนักงานสอบสวนจะขอความเห็นจากแพทย์ในสาขานิติเวชศาสตร์เสมอในการปฏิบัติการเกี่ยวกับคดีที่มีปัญหา

ระบบตำรวจ (Police System) เป็นระบบที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ เมื่อมีการตายที่ผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ซึ่งคล้ายกับอีกหลายประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย สหภาพโซเวียต และกลุ่มประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย เช่น เดนมาร์ก ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน ไอร์แลนด์ สำหรับเมืองไทยผู้บุกเบิกวิชานี้ ได้แก่ ท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์ สงกรานต์ นิยมเสน ผู้ล่วงลับไปแล้วตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2513 จากโรคกล้ามเนื้อหัวใจตาย เป็นผลจากเส้นเลือดเลี้ยงหัวใจอุดตัน ศาสตราจารย์แขนงนี้ได้เริ่มก่อตั้งเป็นหน่วยนิติเวชวิทยาขึ้น โดยตรงต่อแผนกพยาธิวิทยา ณ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในขณะนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 และได้แยกเป็นแผนกนิติเวชวิทยาตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2508 เป็นแห่งแรกในประเทศไทย

สำหรับโรงเรียนแพทย์ นั้นได้ปรับปรุงแผนกให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับได้ให้ความรู้แก่บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องในวงการยุติธรรมได้แก่ นักเรียนแพทย์ และแพทย์ที่จบแล้ว นักเรียนนายร้อยตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา นักเรียนโรงเรียนสืบสวนกรมตำรวจ มีผลทำให้ผู้ทำงานเกี่ยวข้องในวงการยุติธรรมโดยตรงประยุกต์วิชานิติเวชศาสตร์นี้และสามารถนำความยุติธรรมมาสู่ประชาชนได้ ดีกว่าเดิมเป็นอย่างมาก ทางโรงพยาบาลตำรวจเป็นอีกแห่งหนึ่ง และแห่งเดียวเท่านั้นที่มีการทำงานเกี่ยวกับนิติเวชศาสตร์นี้และเริ่มงานมาพร้อม ๆ กับคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล โดยเริ่มต้นในขณะที่ตั้งกิจการแพทย์ของตำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2441 งานในขณะนั้นมีเพียงชันสูตรบาดแผลและชันสูตรศพเพื่อประกอบคดีต่างๆของตำรวจเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2495 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการในกรมตำรวจใหม่ โดยยกฐานะแผนกพยาบาลของกองแพทย์ขึ้นเป็น โรงพยาบาล ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 เริ่มแยกงานออกมาเป็นหน่วยนิติเวชวิทยา และแต่งตั้งนายแพทย์สงกรานต์ นิยมเสน นายแพทย์เอกแผนกพยาธิวิทยาโรงพยาบาลศิริราชเป็นผู้เชี่ยวชาญนิติเวชวิทยา ประจำกรมตำรวจโดยที่ ท่านมาช่วยกิจกรรมและให้คำปรึกษางานทางด้านนิติเวชของ โรงพยาบาลตำรวจเป็นประจำตั้งแต่เปิดโรงพยาบาลตำรวจเรื่อยมา งานด้านนิติเวชวิทยาก็เจริญก้าวหน้าขึ้นมาตามลำดับ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2522 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการใหม่ โดยตั้งแผนกนิติเวชวิทยาเป็นสถาบันนิติเวชวิทยานับจำนวนการตรวจศพตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2496 มาจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2496 มีอยู่ทั้งหมด 14 ราย และจำนวนที่ตรวจก็เพิ่มขึ้นมาเป็นลำดับ

วิชานิติเวชศาสตร์นี้ นอกจากจะเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับการแพทย์สาขาต่าง ๆ เช่น พยาธิวิทยา (Pathology) พิษวิทยา (Toxicology) กายภาควิทยา (Anatomy) น้ำเหลืองวิทยา (Serology) จิตเวชวิทยา (Psychiatry) รังสีวิทยา (Radiology) ทันตวิทยา (Odontology) อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับวิชากฎหมายทั้งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง วิชาว่าด้วยการพิสูจน์หลักฐาน ตลอดจนวิชาการตำรวจทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ศาสตราจารย์ คีรีชมสัน และศาสตราจารย์ สงกรานต์ นิยมเสน ได้กล่าวว่า นิติเวชศาสตร์นี้ถือเป็น Social Medicine และ Logic ซึ่งเป็นวิชาแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมอยู่อย่างมากนั่นเอง ตลอดจนเป็นวิชาที่เกี่ยวกับตรรกวิทยาอีกด้วย ซึ่งพยาธิแพทย์จะเป็นแพทย์ที่ทำหน้าที่เป็นคนแรกในคดีที่มีการตายเกิดขึ้น เขียนรายงานไว้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาไทยนั้นใช้ภาษาง่ายๆ เพื่อให้พนักงานสอบสวน อัยการ และศาลเข้าใจ ถ้าสงสัยสาเหตุการตายเนื่องมาจากยาพิษก็ต้องดำเนินการส่งอวัยวะภายในเช่น กระเพาะอาหาร เลือด ปัสสาวะ น้ำดี ตับ ไต ลำไส้ สมอง ปอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับยาพิษที่สงสัย หรือในกรณีที่มีร่องรอยของฟัน (Dental Mark) อยู่ที่ศพ เช่น บริเวณหน้าอกใกล้หัวนมหรือสีข้างจะต้องดำเนินการถ่ายรูปฟิล์มสีขาและขาวดำพร้อมสะเกล็ดตรวจคาบน้ำลาย ดำเนินการแบ่งแยกหมู่เลือด โดยประยุกต์ วิชานิติทันตวิทยา (Forensic Odontology) เพื่อศึกษาหาร่องรอยต่อไป การที่จะปฏิบัติงานในสาขานี้ให้ได้

สมบูรณ์ครบถ้วน จะต้องมืเครื่องมือฉายรังสีหาร่องรอยของกระดูกป็นหรือวัตถุระเบิดจากผู้ตายและผู้เสียหาย เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หาร่องรอยจากการยิงปืน เช่น Flaimless Atomic Spectrophoto Meter และควรมีสัตว์ทดลองไว้สำหรับทดลองตรวจสอบสารพิษบางราย¹

2.2 วัตถุประสงค์ในการชันสูตรพลิกศพ

แนวคิดในการกำหนดการชันสูตรพลิกศพนั้นสามารถพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพ ได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก เพื่อหาสาเหตุแห่งการตาย (Cause of death) และพฤติการณ์ที่ตาย (Manner of death) อันถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญที่สุดของการชันสูตรพลิกศพ ดังที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของทุกประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย² โดยในส่วนของพฤติการณ์ที่ตายหรือเหตุแวดล้อมต่าง ๆ ที่กระทำให้เกิดการตายขึ้นนั้น โดยทั่วไปนิยมแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ กล่าวคือ การตายตามธรรมชาติ การตายผิดธรรมชาติ (ได้แก่ การฆาตกรรม การฆ่าตัวตาย และการตายโดยอุบัติเหตุ) การตายที่พฤติการณ์ที่ไม่อาจจะระบุได้ และการตายที่พฤติการณ์ที่จัดแบ่งไม่ได้ ซึ่งในการหาข้อสรุปของพฤติการณ์ที่ตายอาจจะต้องผ่านกระบวนการค้นหาความจริงจากหลายๆแหล่งข้อมูลอย่างถูกวิธี ได้แก่ การตรวจวินิจฉัยทางนิติเวชศาสตร์ การตรวจวิเคราะห์และแปลผลทางห้องปฏิบัติการและทางนิติวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง การตรวจสถานที่เกิดเหตุทางนิติวิทยาศาสตร์ และการสืบสวนสอบสวนของตำรวจ หลังจากนั้นจึงนำมาประมวลเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการทางความคิดแบบตรรกะ โดยมีหลักวิชาที่อ้างอิงได้อย่างน่าเชื่อถือแล้วจึงสรุปผลถึงพฤติการณ์ที่ตาย³

ประการที่สอง เพื่อพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification) กล่าวคือ เพื่อให้ทราบว่ามีผู้ตายเป็นใครถือเป็นผู้ตายที่สำคัญที่สุด สำหรับกรณีการตายจากการเกิดวินาศภัยร้ายแรงซึ่งมีผู้เสียชีวิต พร้อมกันเป็นจำนวนมากและอาจจะมีผู้ตายเป็นชาวต่างประเทศร่วมด้วย การพิสูจน์เพื่อให้ทราบว่ามีผู้ตายเป็นใครในการพบศพจากวินาศภัยร้ายแรงนั้นถือเป็นหน้าที่ที่สาธารณชนต้อง

¹ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, พล.ต.อ. และคณะ. (2544). *นิติวิทยาศาสตร์ 3 เพื่อการสืบสวนสอบสวน (นิติเวชศาสตร์)* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์. หน้า 1-4.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 154.

³ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2555). *นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์* ในหัวข้อ สมบูรณ์ ธรรมชาติของนิติการ นิติกร โปริสวานิชย์. เวชปฏิบัติทางนิติเวชศาสตร์กับเจตจำนงในกฎหมายชันสูตรพลิกศพของไทย: ว่าด้วยสาเหตุพฤติการณ์ที่ตาย และการประมาณเวลาตาย). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 40-44.

รับผิดชอบ กล่าวคือ ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ⁴ นอกจากนี้
 ในกรณีที่มีการพบศพไม่ทราบชื่อ หรือพบเพียงชิ้นส่วนของศพ ก็ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการ
 พิสูจน์ศพหรือชิ้นส่วน ดังกล่าวว่าเป็นของบุคคลใดเช่นกัน โดยสามารถกระทำได้โดยเปรียบเทียบ
 ข้อมูลของผู้สูญหายกับข้อมูลที่พบจากศพ ซึ่งการตรวจอาจแบ่งได้ 2 ประเภท ประเภทแรกคือวิธีที่
 ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่ใช่วิธีที่ใช้ยืนยันตัวบุคคลได้อย่างแน่ชัด แต่เป็นวิธีที่ช่วยในการพิสูจน์
 เท่านั้น ได้แก่ การพิสูจน์ด้วยสายตา ของผู้รู้จักหรือการนำพยานบุคคลที่รู้จักผู้ตายมายืนยัน
 การตรวจสอบจากเอกสารประจำตัวผู้ตาย ความผิดปกติหรือความพิการของร่างกายของผู้ตาย
 เป็นต้น และประเภทที่สองคือวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์อันเป็นวิธีเปรียบเทียบที่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้
 ได้แก่ ลายพิมพ์นิ้วมือ การตรวจสภาพฟัน การเปรียบเทียบสารพันธุกรรม เป็นต้น⁵

ประการที่สาม เพื่อคุ้มครองสาธารณะประโยชน์ด้านมาตรฐานการแพทย์และการสาธารณสุข
 ดังเช่น ประเทศที่เป็นเครือจักรภพอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และหลาย ๆ ประเทศในภาคพื้นยุโรป
 ซึ่งได้กำหนดสาเหตุการตายอื่นนอกจากการตายโดยผิดธรรมชาติโดยทั่วไป ให้ต้องทำการชันสูตร
 พลิกศพด้วย เช่น การตายที่มีได้รับการรักษาโดยแพทย์ต่อเนื่องกันเกินกว่า 24-48 ชั่วโมง การตาย
 โดยกะทันหัน ไม่คาดคิด การตายในเด็กเล็กหรือทารก การตายในขณะหรือในเวลาหลังการผ่าตัด
 ใหม่ ๆ การตายของหญิงมีครรภ์ เป็นต้น โดยในแต่ละประเทศหรือแต่ละรัฐอาจจะกำหนด
 รายละเอียดของขอบอำนาจหน้าที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากหน่วยงานทางนิติเวชศาสตร์มักจะ
 ขึ้นอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบสถิติทางสาธารณสุขและควบคุม โรคและการ
 ประกอบวิชาชีพเวชกรรมด้วย อันแตกต่างไปจากระบบกฎหมายของไทย อีกทั้งหน้าที่ของแพทย์
 นิติเวชในประเทศเหล่านี้ยังถูกจัดให้มีความรับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ใน
 ประเทศไทยด้วย กล่าวคือ ให้แพทย์นิติเวชเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่สอบสวนการชันสูตรพลิกศพ
 โดยตลอดกระบวนการแต่เพียง ผู้เดียว⁶ นอกจากนี้การชันสูตรพลิกศพยังสามารถใช้ในการ
 ตรวจสอบโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย ข้อมูลการชันสูตรพลิกศพ
 จึงมีประโยชน์ในการสร้างสถิติการเสียชีวิตที่ถูกต้องอันส่งผลต่อการนำมาใช้ในการวางแผน
 เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะด้านสาธารณสุขได้ต่อไป

⁴ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2543). *แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรง
 พิมพ์เดือนตุลา. หน้า 195-196.

⁵ สุริพร เบ็ญจวรรณ. (2556). *มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ*.
 วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 30.

⁶ แสง บุญเฉลิมวิภาส. อ้างแล้ว เชียงอรรถที่ 3. หน้า 31.

2.3 กระบวนการชันสูตรพลิกศพ

กระบวนการชันสูตรพลิกศพประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 ประการ คือ⁷ การตรวจศพภายนอก (Post-mortem examination) และการผ่าตรวจศพภายใน (Autopsy)

ประการแรก การตรวจศพภายนอก (Post-mortem examination) เป็นการค้นหาความจริงของสาเหตุการตายและพฤติการณ์ที่ตาย หากสามารถตรวจดูภายนอกศพว่าตายเพราะสาเหตุใดก็ไม่ต้องผ่าตรวจดูภายใน แต่หากตรวจดูภายนอกแล้วยังไม่สามารถบอกเหตุแห่งการตายได้ หรือมีกรณีสงสัยก็ต้องทำการผ่าศพ ซึ่งกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงานหากความตายนั้นเกิดจากการกระทำผิดทางอาญา การชันสูตรพลิกศพย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินคดีชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จห้ามฟ้องผู้ต้องหาขังศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 129 อย่างไรก็ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้ความสำคัญต่อการชันสูตรพลิกศพค่อนข้างน้อย เนื่องจากในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติจะกระทำการชันสูตรพลิกศพเฉพาะพนักงานสอบสวนและแพทย์เท่านั้น แต่ในต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การชันสูตรพลิกศพ หรือการตรวจศพภายนอกต้องกระทำโดยมีพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาเข้าร่วมกับแพทย์ด้วย เพราะการวินิจฉัยคดีนั้นพนักงานอัยการและศาลเป็นผู้วินิจฉัยคดี การที่กฎหมายกำหนดให้นำแพทย์เข้าร่วมถือเป็นการช่วยเหลือพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาในฐานะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยสาเหตุและพฤติการณ์การตาย การตรวจศพภายนอกจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพต้องกระทำด้วยความรอบคอบที่สุดเพื่อประกันว่าในกรณีใดกรณีหนึ่งนั้นเป็นกรณีที่ไม่มีการจำเป็นต้องผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์หรือต้องมีการตรวจภายในอย่างแท้จริง

ประการที่สอง การผ่าตรวจศพภายใน (Autopsy) ในกรณีการตรวจศพภายนอกแล้วยังไม่สามารถบอกถึงเหตุแห่งการตายได้ กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพ แยกธาตุ หรือจะสั่งให้ส่งทั้งศพหรือแต่บางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 ซึ่งการส่งศพไปให้แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุผ่า ผู้ผ่าศพต้องทำรายงานตามมาตรา 152 แล้วส่งรายงานไปยังพนักงานสอบสวนผู้เป็นเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ สถานที่ที่รับผ่าศพชันสูตรโดยตรงจากทุกส่วนของประเทศ ได้แก่ กรมตำรวจ และสถาบันนิติเวชวิทยา สถาบันอื่นที่รับศพเพื่อผ่าศพชันสูตรส่วนกลาง ได้แก่ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล ในส่วนภูมิภาค เช่น

⁷ ถนิต ฅ นคร. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 554-555.

ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น การรับศพในแต่ละสถาบันมีวัตถุประสงค์ต่างกันอาจเพื่อการเรียนการสอนหรือการวิจัยตามนโยบายของแต่ละมหาวิทยาลัย การกำหนดกรณีที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ โดยการผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตายนั้น พบว่าการผ่าศพขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม แม้การใช้ดุลพินิจทำให้มีความยืดหยุ่นและสะดวกในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม หากกฎหมายกำหนดให้ใช้ดุลพินิจโดยปราศจากกลไกตรวจสอบและถ่วงดุล ย่อมเป็นผลเสียต่อกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

โดยสรุป ขอบเขตของการชันสูตรพลิกศพนั้น การชันสูตรพลิกศพจะต้องทำมากน้อยเพียงใดก็ได้ แต่จะต้องบรรลุวัตถุประสงค์แห่งการชันสูตรพลิกศพ กล่าวคือเพียงจะดูศพภายนอกเท่านั้นก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพอยู่ การชันสูตรพลิกศพมิใช่แบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การดูศพ การผ่าศพ หรือการดำเนินการอื่นใด การชันสูตรพลิกศพเป็นคำที่สมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งนี้โดยมองที่องค์ประกอบของบุคคล มิใช่การกระทำเกี่ยวกับศพ ส่วนการยุติการชันสูตรพลิกศพนั้น เกิดเมื่อแพทย์และเจ้าพนักงานทุกฝ่ายตกลงกันว่ายุติการชันสูตรพลิกศพ ณ ที่ที่ศพอยู่แล้ว และออกไปจากสถานที่ที่ศพอยู่ แต่หากไม่สามารถระบุรายละเอียดที่สำคัญเช่น ผู้ตายเป็นใคร สาเหตุการตาย หรือพฤติกรรมการตาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 ใต้ให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งหมายถึง พนักงานสอบสวนเลือกทำการ คือ⁸

ประการแรก สั่งให้ฝ่ายแพทย์ที่ร่วมชันสูตรพลิกศพ ทำการผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใดตัวอย่างเช่นในโรงพยาบาลอำเภอ พบศพชายตายในห้องนอนที่บ้านของผู้ตาย มีบาดแผลถูกยิงที่หน้าอกกระสุนฝังใน พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสั่งให้แพทย์ที่ร่วมชันสูตรพลิกศพ ทำการผ่าศพ เพื่อเอาหัวกระสุนออกมาให้

ประการที่สอง สั่งให้ส่งทั้งศพ หรือ บางส่วนของศพ ไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐ ตัวอย่างเช่น พบศพตายไม่ทราบสาเหตุในห้องนอน พนักงานสอบสวนมีความเห็นว่าควรส่งทั้งศพไปยังแพทย์ของรัฐในโรงพยาบาลประจำจังหวัดตรวจ การตรวจศพของแพทย์ของรัฐตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 152 เป็นการตรวจฝ่ายเดียว มิใช่เฉพาะกรณีที่มีการชันสูตรพลิกศพมีปัญหา ที่ต้องการผู้มีความรู้ความชำนาญมากกว่ามาช่วยในความเห็น เป็นส่วนหนึ่ง

⁸ สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2549). *คู่มือการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. หน้า 15-16.

ที่ทำให้การชันสูตรพลิกศพลุล่วงไปด้วยดี ไม่ถือว่าเป็นการชันสูตรพลิกศพ หากเปรียบเทียบกับ การรักษาพยาบาลผู้ป่วย ก็คือการส่งผู้ป่วยมาปรักษานั้นเอง แพทย์ที่รับปรึกษา เช่น แพทย์ทาง นิติเวชศาสตร์ที่ประจำอยู่ตามโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือตามโรงพยาบาลประจำจังหวัด มีหน้าที่ตามกฎหมาย ที่จะต้องทำรายงานถึงสภาพศพ หรือส่วนของศพ ตามที่พบเห็นหรือตามที่ ปรากฏจากการตรวจ พร้อมทั้งให้ความเห็นในเรื่องนั้น รวมทั้งแสดงเหตุตายเท่าที่จะทำได้ด้วย

“สั่งให้ส่งบางส่วนของศพ” เช่น พบศพตายในห้องนอน ช่างศพพบขวดสารพาทาจัดแมลง “แลนเนท” ล้มอยู่ สภาพศพภายนอกมีคราบสีฟ้าที่บริเวณปากและจมูก แพทย์ชันสูตรสงสัยว่า ผู้ตายอาจจะได้รับสารพิษแต่ไม่อาจบอกได้แน่ชัด ญาติผู้ตายไม่ต้องการให้นำศพทั้งศพไปตรวจที่อื่น แพทย์จึงได้ใช้เข็มเจาะเก็บเลือดศพ และเอามีดกรีดผนังหน้าท้องเพื่อเก็บเอาเศษอาหารในกระเพาะ ออกมาเก็บรอตรวจ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องเป็นผู้ส่ง “บางส่วนของศพ” (เลือดและ เศษอาหารในกระเพาะที่เก็บไว้) พร้อมหนังสือนำส่งไปตรวจยังห้องปฏิบัติการเพื่อให้พนักงานแยก ชาติของรัฐ (เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ) ทำรายงานถึงสภาพบางส่วนของศพตามที่พบเห็นหรือตามที่ ปรากฏจากการตรวจพร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้นตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 152 ซึ่งกฎหมายยังให้อำนาจแก่ผู้ชันสูตรพลิกศพ ที่จะจัดให้มีการขุดศพขึ้นมาตรวจดูได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 153 หากสงสัยว่าจะเป็นการตายที่มีความเคลือบแคลง หรือในกรณีที่มีการชันสูตรพลิกศพที่ได้ทำไปแล้วนั้น ไม่สามารถบรรยายละเอียดได้ครบตามที่ กฎหมายกำหนดได้

นอกจากนี้การผ่าศพควรปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น พิธีสารว่าด้วยต้นแบบ การชันสูตรพลิกศพ (Model Autopsy Protocol) ได้ระบุในคู่มือสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกัน และสืบสวนที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม การรวบรัด และการลงโทษประหาร ชีวิตที่ไร้เหตุผล (United Nations Manual on the Effective and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Execution, U.N. Doc.E/ST/CSDHA/.12 (1991)⁹ เป็นการรวมกลุ่มระหว่างประเทศของ ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติวิทยาศาสตร์ ทนายความ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนและผู้เชี่ยวชาญอื่น ได้กำหนดให้การผ่าศพควรปฏิบัติตามพิธีสาร เช่นหลังจากการผ่าศพเสร็จสิ้นควรบันทึกสิ่งทีส่ง ตรวจพร้อมติดฉลากทั้งหมดด้วยชื่อของผู้ตาย หมายเลขประจำตัวการชันสูตรศพ วันที่และเวลา ผ่าศพ ชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพและเนื้อหาการผ่าศพ การเก็บรักษาหลักฐานทั้งหมดควรปฏิบัติอย่าง

⁹ University of Minnesota Human Rights Library. (2019). *United Nations manual on the Effective Prevention and investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Execution, U.N. Doc. E/ST/CSDHA/.12(1991)*. (Online). Available: <https://www1.umn.edu/humanrts/instree/executioninvestigation-91.html>. [2021, April 8].

ระมัดระวังและบันทึกลงในแบบฟอร์ม (Chain of custody) และอวัยวะทั้งหมดควรเก็บไว้ในร่างกายของศพ และศพควรได้รับการตรวจสอบอย่างดีเพื่อสะดวกในการผ่าศพครั้งที่สองในกรณีที่เป็น เมื่อการผ่าศพเสร็จสิ้นแล้วออกรายงานการชันสูตรพลิกศพเป็นลายลักษณ์อักษร ในตอนท้ายของรายงานการชันสูตรพลิกศพควรเป็นการสรุปสิ่งที่พบและสาเหตุของการตายรวมถึงความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพเกี่ยวกับบาดแผลภายนอกที่เกิดจากอุบัติเหตุ หรือเกิดจากการรักษาตลอดจนการเปลี่ยนแปลงหลังการตาย หรือสาเหตุอื่น ๆ นอกจากนี้ ควรจัดทำรายงานชันสูตรพลิกศพฉบับเต็มให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และครอบครัวของผู้ตายด้วย

2.4 ระบบการชันสูตรพลิกศพ

ระบบการชันสูตรพลิกศพทั่วโลกสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระบบใหญ่ ๆ ตามองค์กรหลักที่มีบทบาทหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ กล่าวคือระบบตำรวจ ระบบศาล และระบบแพทย์สอบสวน ซึ่งเป็นแบบแผนในการจัดการศพภายหลังการตายเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและระบบการปกครองของประเทศนั้น ๆ โดยการจัดแบ่งระบบการชันสูตรพลิกศพต้องพิจารณาถึงอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการตายและการสั่งการผ่าศพว่ากฎหมายของประเทศนั้น ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายใดเป็นผู้รับผิดชอบเป็นเกณฑ์อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันระบบชันสูตรพลิกศพทั่วโลกสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ระบบ ตามองค์กรหลักที่มีบทบาทหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ดังนี้

2.4.1 ระบบตำรวจ (Police System)

ระบบตำรวจเป็นระบบที่ให้ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนมีอำนาจเต็มฝ่ายเดียวหรือมีบทบาทสำคัญในการชันสูตรพลิกศพ กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจว่าจะทำการชันสูตรพลิกศพหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นสำคัญ โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้มีการผ่าศพ หรือร่วมกับแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพเช่นที่เป็นอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย¹⁰ ปัจจุบันระบบตำรวจชันสูตรพลิกศพที่ใช้ในประเทศในเอเชีย ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย มาเลเซีย เป็นต้น ประเทศในยุโรป ได้แก่ ประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ซึ่งได้แก่ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ สวีเดน และนอร์เวย์¹¹ อันมีรายละเอียดดังนี้

¹⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4. หน้า 10.

¹¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4. หน้า 94.

1) ประเทศในเอเชีย

ตัวอย่างเช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยระบบตำรวจของจีน มีชื่อเรียกว่า สำนักงานรักษาปลอดภัยสาธารณะ (Public Security Bureau) สำนักงานตำรวจในระดับตำบล (County) ระดับเมือง (City) ระดับจังหวัด (Province) จะมีฝ่ายนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science Section) อยู่ด้วย ซึ่งรวมงานด้านนิติเวช เช่น ตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ การถ่ายภาพ และอื่นๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยเมื่อมีการตายจากการทำร้ายเกิดขึ้น ตำรวจ พยาธิแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ ฝ่ายพิสูจน์ หลักฐานจะไปตรวจสถานที่พบศพพร้อม ๆ กัน ถ้าจำเป็นที่จะทราบเหตุการณ์ตาย หรือหาหลักฐานจาก ศพที่ต้องการผ่าศพ แพทย์จะนำศพไปผ่าตรวจพิสูจน์ที่สำนักงานตำรวจ ซึ่งมีความพร้อมที่จะผ่าศพตรวจได้เป็นอย่างดี หรืออาจเป็นที่โรงพยาบาลของคณะแพทย์ และหากจำเป็นต้องตรวจค้นทางห้องปฏิบัติการที่แยก แพทย์ก็จะส่งสิ่งที่ตรวจจากศพหรือจากสถานที่พบศพไปตรวจยังสำนักงานตำรวจระดับสูงขึ้นไป สำหรับการกำกับดูแลการปฏิบัติงานด้านวิชาการทางนิติเวชอยู่ภายใต้หัวหน้าฝ่ายนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจไม่ได้เป็นแพทย์ แต่เป็นนักวิทยาศาสตร์ สำหรับในส่วนของกำกับการดูแล และการให้คำปรึกษาทางวิชาการในงานนิติวิทยาศาสตร์ทั้งหมดขึ้นตรงกับสถาบันวิจัยนิติวิทยาศาสตร์แห่งชาติ (The Research Institute for Forensic Science) ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงตำรวจ (Ministry of Public Security)¹²

2) ประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย

เจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมกับสาธารณสุขตำบล (District health officer) ซึ่งเป็นแพทย์ (Medical doctor) จากการดูแลสุขภาพ สถานที่พบศพและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้วแพทย์ที่เป็นสาธารณสุขตำบลจะเป็นผู้แนะนำเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าควรจะให้มีการผ่าศพตรวจหรือไม่ ตำรวจมีอำนาจในการสั่งให้มีการผ่าศพ โดยการผ่าศพจะต้องทำโดยแพทย์ 2 คน และลงชื่อในรายงานการผ่าศพร่วมกัน ประเทศในกลุ่มนี้จะมีสถาบันระดับชาติทางนิติเวช เรียกว่า สถาบันนิติเวช (Medico-legal Council) ทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานและให้คำปรึกษาแนะนำวินิจฉัยปัญหาทางนิติเวชที่สำคัญของชาติ¹³

2.4.2 ระบบศาล (Court System)

การชันสูตรพลิกศพเป็นระบบที่ศาลหรือผู้ได้รับอำนาจจากศาลมีอำนาจรับผิดชอบ โดยตรงในการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจอาจมีส่วนเข้ามาช่วยบ้าง แต่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจศาลหรือผู้ที่ได้รับอำนาจจากศาล ระบบนี้นับว่าใช้กันแพร่หลายมากในประเทศส่วนใหญ่ของโลกในปัจจุบัน และอาจแบ่งย่อยได้เป็น 2 กลุ่ม¹⁴ คือ

¹² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 4. หน้า 94-95.

¹³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 4. หน้า 96-97.

¹⁴ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 4. หน้า 97-98.

1) กลุ่มที่ 1 ระบบโคโรเนอร์ (Coroner System)

เป็นระบบที่ให้อำนาจศาลทำการสืบสวนการตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา หรือการตายที่ไม่ทราบสาเหตุ โดยผู้ทำการสอบสวนในนามของศาล เรียกว่า Coroner¹⁵ ซึ่งอาจจะ เป็นนักกฎหมายหรือแพทย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากสภาท้องถิ่นซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น โดยโคโรเนอร์ จะมีความเป็นอิสระจากรัฐบาลและทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับจากศาลเท่านั้น โดยที่ศาลโคโรเนอร์ ของอังกฤษเป็นศาลยุติธรรมประเภทหนึ่งที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนการตายที่เกิดจากการกระทำ ผิดอาญา การตายที่ไม่ทราบสาเหตุ การตายที่แพทย์ไม่สามารถอธิบายรับรองการตายได้ และ การตายระหว่างหรือภายหลังการผ่าตัดหรือได้รับยาเสพติด ผู้ที่ไต่สวนการตาย ในนามของศาล เรียกว่าโคโรเนอร์ (Coroner) โดยมีเจ้าหน้าที่ของศาล (Coroner officer) เป็นผู้ช่วย สำหรับการ สอบสวนการตาย ถ้าเห็นว่าจำเป็นต้องผ่าศพตรวจ โคโรเนอร์จะสั่งให้พยาธิแพทย์ของทางราชการที่ ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทย (Home office pathologist) เป็นผู้ผ่าศพตรวจ และโคโรเนอร์ อาจทำการสอบสวนเหมือนพนักงานสอบสวนหรือสามารถทำการไต่สวนโดยการนั่งพิจารณา ในศาลก็ได้ บางกรณีอาจไต่สวนโดยมีคณะลูกขุนด้วย โดยในการสอบสวนหรือไต่สวน โคโรเนอร์ มีอำนาจ เรียกพยานหลักฐานจากตำรวจมาพิจารณาได้ทั้งหมด¹⁶

ระบบโคโรเนอร์ในประเทศอื่นนั้น ประเทศต่าง ๆ ได้นำรูปแบบของศาลโคโรเนอร์ ของอังกฤษไปดัดแปลงใช้ในประเทศของตน ซึ่งโคโรเนอร์ของประเทศเหล่านั้นอาจไม่มีฐานะเป็น ศาลเหมือนของอังกฤษก็ได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ดัดแปลงระบบโคโรเนอร์ของ อังกฤษไปใช้ในรัฐต่าง ๆ 28 รัฐ โดยผู้ที่เป็นโคโรเนอร์ส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้ง มีเพียง 2 รัฐ ที่มาจากการแต่งตั้ง และส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของโคโรเนอร์ มี 4 รัฐที่กำหนดคุณสมบัติของ โคโรเนอร์ว่าต้องได้ปริญญาแพทยศาสตร ทั้งนี้ ประชากรของสหรัฐอเมริการ้อยละ 15 อยู่ภายใต้ ระบบโคโรเนอร์ ส่วนอีกร้อยละ 50 อยู่ภายใต้ระบบผสมระหว่างระบบโคโรเนอร์กับระบบแพทย์¹⁷

2) กลุ่มที่ 2 ระบบผู้พิพากษา (Judge System)

เป็นระบบที่ให้อำนาจผู้พิพากษาศาลยุติธรรมเป็นผู้ทำการสอบสวนการตายโดยผิด ธรรมชาติ และการตายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ โดยแบ่งการพิจารณาได้ดังนี้

ระบบผู้พิพากษาของยุโรป ตัวอย่างเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยเมื่อมีการ ตายโดยผิดธรรมชาติหรือผู้ตายไม่ทราบชื่อ พนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองจะต้อง

¹⁵ วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์. (2532). *การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 124-125.

¹⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4. หน้า 98-99.

¹⁷ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4. หน้า 99-101

รายงานให้พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาศาลแขวงทราบ เพื่อศาลจะได้ไปดูศพพร้อมกับแพทย์ 1 นาย (richterliche Leichenschau) กรณีที่จำเป็นต้องผ่าศพต้องใช้แพทย์ 2 นายผ่าศพต่อหน้าผู้พิพากษา (gerichtliche Sektion) คนหนึ่งต้องเป็นแพทย์ที่ศาลตั้งหรือแพทย์ศาล (Gerichtsarzt) ในทางปฏิบัติ ศาลจะตั้งแพทย์ของสถาบันนิติเวชของมหาวิทยาลัยให้ทำหน้าที่แพทย์ศาล สำหรับแพทย์ที่รักษาผู้ตายในระยะสุดท้ายจะร่วมผ่าศพไม่ได้ ระหว่างผ่าศพแพทย์ต้องทำรายงานตามที่กฎหมายกำหนดว่าได้ตรวจส่วนใด พบอะไร เจ้าหน้าที่ศาลจะมาพิมพ์รายงานตามคำบอกของแพทย์ขณะผ่าศพ เมื่อการผ่าศพเสร็จสิ้นแพทย์จะให้ความเห็น เกี่ยวกับเหตุการณ์ตายและความเห็นอื่นเท่าที่จะบอกได้ แล้วลงชื่อในรายงาน จากนั้นผู้พิพากษาจะนำเอารายงานไปศาลเลย¹⁸

ระบบผู้พิพากษาในประเทศอื่น ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น โดยการสอบสวนการตายเบื้องต้นเป็นหน้าที่ของพนักงานตำรวจหากจะให้มีการผ่าศพเพื่อชันสูตร (Judicial autopsy) ต้องรายงานให้ศาลเป็นผู้สั่งให้แพทย์เป็นผู้ผ่าศพ ซึ่งจะเป็นแพทย์นิติเวชของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และภาควิชาของมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นทั่วประเทศมี 80 แห่งและประเทศกลุ่มละตินอเมริกัน เช่น เม็กซิโก คอสตาริกา โคลัมเบีย มีผู้สอบสวนการตาย (Investigating officer) เรียกว่า Coroner - judge และมีแพทย์ผู้ชำนาญสังกัดอยู่ในศาล¹⁹

2.4.3 ระบบแพทย์สอบสวน (Medical Examiner System)

เป็นระบบที่แพทย์มีอำนาจเต็มในการชันสูตรพลิกศพ โดยมีอำนาจตั้งแต่การดูศพ และการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเกี่ยวกับการตายนั้น ตลอดจนการสอบสวนพยานบุคคล และรวมถึงอำนาจในการผ่าศพตรวจด้วยตนเองด้วย แพทย์ที่ทำหน้าที่นี้จะมีตำแหน่งที่เรียกว่า แพทย์สอบสวน (Medical examiner)²⁰ ระบบนี้เริ่มในสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก²¹

1) ระบบแพทย์สอบสวนในสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1877 มลรัฐแมสซาชูเซตส์ได้จัดตั้งระบบแพทย์สอบสวนขึ้นมาแทน โคอโรเนอร์ที่มีอยู่เดิม โดยให้แพทย์สอบสวนทำหน้าที่คล้าย โคอโรเนอร์ คือ สืบสวนสอบสวนการตายที่เกิดจากการบาดเจ็บต่าง ๆ แต่ไม่มีอำนาจในการผ่าศพหรือสั่งให้ผ่าศพ การสั่งให้ผ่าศพเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ต่อมาในปี ค.ศ. 1915 เมื่อนิวเจอร์กได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนการปฏิบัติงานของโคอโรเนอร์ ซึ่งสำนักงานโคอโรเนอร์ตันิวเจอร์กขณะนั้นมีปัญหาปรากฏใน

¹⁸ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงรรถที่ 4. หน้า 102-103.

¹⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงรรถที่ 4. หน้า 105-106.

²⁰ แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. (2547). *การศึกษาพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. หน้า 18.

²¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงรรถที่ 4. หน้า 106.

สื่อมวลชนทั่วไปว่าอิทธิพลทางการเมืองเข้าไปครอบงำ มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำให้งานของโคโรเนออร์ไม่โปร่งใสและไม่เป็นกลาง คณะกรรมการ สอบสวนได้เสนอให้มีการยุบเลิกระบบโคโรเนออร์เสีย แล้วใช้ระบบแพทย์สอบสวนเข้ามาแทน ดังนั้น ในวันที่ 1 มกราคม 1918 เมืองนิวยอร์กจึงได้สถาปนาระบบแพทย์สอบสวนขึ้น โดยให้แพทย์สอบสวน มีอำนาจผ่าศพตรวจหรือสั่งให้มีการผ่าศพตรวจได้ด้วย นับได้ว่าเป็นระบบแพทย์สอบสวนที่สมบูรณ์ เป็นแห่งแรกของโลก โดยปัจจุบันระบบแพทย์สอบสวนใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกาจำนวน 40 รัฐ ซึ่งใน จำนวนนี้ มี 39 รัฐ ที่กฎหมายกำหนดให้แพทย์สอบสวนต้องได้ปริญญาแพทยศาสตร์ และทั้ง 40 รัฐ ใช้ระบบแต่งตั้งแพทย์สอบสวนโดยมี 12 รัฐ ที่กำหนดวาระไว้แน่นอน 1 - 10 ปี ส่วนอีก 28 รัฐ ไม่กำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง ดังนั้น ร้อยละ 35 ของประชากรสหรัฐอเมริกาจึงอยู่ภายใต้ระบบแพทย์สอบสวน ส่วนร้อยละ 50 อยู่ในระบบผสม²²

2) ระบบแพทย์สอบสวนนอกสหรัฐอเมริกา

ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น โดยระบบแพทย์สอบสวนเกิดขึ้นในญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. 1959 ซึ่งได้มีการใช้ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น โตเกียว โยโกฮามา โอซากา โกเบ เป็นต้น และได้มีการจัดตั้งสำนักงานแพทย์สอบสวนเช่นเดียวกับระบบสหรัฐอเมริกากระจายไปทั่วประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ระบบแพทย์สอบสวนยังใช้ในประเทศเม็กซิโก และอิสราเอลบางส่วน โดยอาศัยกฎหมายที่ชื่อว่า Anatomical and Pathology Act 1953 กฎหมายฉบับนี้ให้แพทย์ 3 นาย ร่วมกันสั่งให้มีการผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตายหรือกรณีนำเอาอวัยวะไปปลูกถ่ายได้ สำหรับกรณีที่ศาลที่สอบสวนการตายไม่ได้สั่งให้มีการผ่าศพตรวจ ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานตำรวจอาจขอให้แพทย์ใช้อำนาจสั่งให้มีการผ่าศพเพื่อชันสูตรหาเหตุการตายและหาข้อมูลอื่น ๆ ก็ได้ กฎหมายฉบับนี้จึงทำให้แพทย์มีอำนาจในการสอบสวนหาเหตุการตายไปโดยปริยาย ทำให้มีลักษณะคล้ายอำนาจของแพทย์สอบสวนแต่ต้องใช้แพทย์ถึง 3 นาย ทำความเห็นร่วมกัน²³

2.4.4 ระบบโปรคิวเรเตอร์ฟิสคัลส (Procurator - Fiscal System)

เป็นระบบการชันสูตรพลิกศพที่ใช้อยู่ในประเทศสกอตแลนด์ แม้สกอตแลนด์จะมีฐานะเป็นรัฐหนึ่งในเกาะอังกฤษ แต่ระบบกฎหมายของสกอตแลนด์ต่างไปจากอังกฤษ กล่าวคือไม่มีระบบศาลโคโรเนออร์²⁴ แต่ได้ให้อำนาจแก่หัวหน้าพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจเป็นผู้มีอำนาจ

²² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 4. หน้า 106-107.

²³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 4. หน้า 109-111.

²⁴ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 4. หน้า 104.

ในการจัดการเกี่ยวกับการตาย²⁵ โดยคอมมอนลอว์และกฎหมายหลายฉบับได้กำหนดให้พนักงานอัยการสกอตแลนด์ที่เรียกกันว่า Procurator - Fiscal มีหน้าที่ตรวจสอบสาเหตุการตายที่สงสัยว่าเกิดขึ้นโดยผิดธรรมชาติ และเข้าควบคุมดูแลการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งโดยปกติแล้วโปรคิวเรเตอร์ฟิสคัลส จะได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ ญาติของผู้ตาย หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีกรณีการตายดังต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่ การตายที่เกิดขึ้นจากการถูกทำร้ายเป็นที่น่าสงสัย หรือไม่ทราบเหตุการณ์ตาย การตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยความผิดหรือความประมาทเลินเล่อของผู้อื่น กรณีมีเหตุอันควรเชื่อหรือสงสัยว่าเป็นการฆ่าตัวตาย การตายโดยอุบัติเหตุ และการตายที่เกิดขึ้นจากการใช้ยานพาหนะรวมทั้งอากาศยาน เรือ หรือรถไฟ การตายที่เกิดจากการถูกเพลิงไหม้ หรือระเบิด การตายของเด็ก และทารกแรกเกิด การตายที่เกิดขึ้นขณะทำงานหรือการประกอบอาชีพ การตายที่เป็นผลมาจากการทำแท้งหรือพยายามทำแท้ง การตายที่มีการร้องเรียนว่า การรักษาหรือไม่รักษาของแพทย์มีส่วนทำให้เกิดความตายขึ้น การตายที่เกิดขึ้นจากการได้รับสารพิษหรือสงสัยว่าได้รับสารพิษ การตายที่เกิดขึ้นจากโรคติดต่อร้ายแรงหรืออาหารเป็นพิษ การตายที่เกิดขึ้นในขณะที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย การตายใด ๆ ซึ่งแพทย์ไม่อาจระบุสาเหตุการตายที่แท้จริงได้

อย่างไรก็ตาม หากโปรคิวเรเตอร์ฟิสคัลสเชื่อว่าการตายนั้นเกิดขึ้นด้วยเหตุธรรมชาติและ ไม่เกี่ยวข้องกับกรกระทำผิดอาญา ก็จะให้แพทย์ออกหนังสือรับรองสาเหตุการตายโดยไม่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพก็ได้ แต่หากเป็นกรณีที่มีความเป็นไปได้ว่าการตายนั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งจำเป็นต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริง และสาเหตุการตายแล้ว เมื่อโปรคิวเรเตอร์ฟิสคัลสได้รับแจ้งรายงานการตายก็จะทำการสอบสวนถึงสาเหตุการตายและแจ้งไปยังตำรวจที่มีตำแหน่งเป็น Police Surgeon เพื่อทำการตรวจศพ ซึ่งหากเป็นกรณีที่ต้องทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์แล้ว จำเป็นต้องกระทำโดยพยาธิแพทย์ 2 คน โดยแพทย์แต่ละคนจะต้องทำความเข้าใจเป็นรายงานการชันสูตรพลิกศพด้วย โดยรายงานดังกล่าวอาจจะถูกนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลได้ ดังนั้น โปรคิวเรเตอร์ฟิสคัลส จึงเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการชันสูตรพลิกศพ โดยมีแพทย์และผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เป็นผู้มาร่วมกันค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตาย²⁶

²⁵ อุทิศ วีรวัดน์. (2526). *อัยการสกอตแลนด์ และอัยการอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้ว. หน้า 123-124. อ้างถึงใน สมศักดิ์ หวังดี. (2550). *การตรวจสอบความจริงในการ สอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีการชันสูตรพลิกศพ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 34.

²⁶ ชีระวัฒน์ เอื้อพอล. (2551). *มาตรการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณี การชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 32-33.

2.4.5 ระบบผสม (Mixed System)

เป็นระบบการชันสูตรพลิกศพที่ให้อำนาจในการชันสูตรพลิกศพขึ้นอยู่กับองค์กรหลายฝ่าย เช่น แพทย์ ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล²⁷ โดยจะไม่ให้อำนาจแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว แต่จะให้ห้องกรณ์ฝ่ายอื่นเข้าร่วมด้วย ตัวอย่างเช่น ประเทศดังต่อไปนี้

1) สาธารณรัฐรัสเซีย

โดยปกติแพทย์ผู้ดูแลผู้ป่วยก่อนตายจะเป็นผู้ออกใบมรณะบัตรให้กับผู้ตายเสมอ แต่ใน กรณีที่มีเหตุสงสัยในการตายหรือเป็นการตายผิดธรรมชาติแล้ว เช่น การตายจากเหตุอันไม่ปรากฏ โดยทันทีทันใด การตายจากถูกฆ่าตาย การฆ่าตัวตาย การตายจากอุบัติเหตุ การตายเนื่องจากสงสัยว่าจะเกิดจากการใช้ยาผิดในการรักษาพยาบาลผู้ตาย เป็นต้น แพทย์จะยังไม่ออกใบมรณะบัตรให้ แต่ต้องทำการผ่าศพตรวจทุกรายและแพทย์ผู้พบศพจะต้องแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับการตรวจศพนั้นสามารถกระทำโดยคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหัวหน้าอัยการหรือศาลก็ได้ แต่โดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้รวบรวมหลักฐาน แพทย์ประจำเขต (District) จะเป็นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพและทำรายงานการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งโดยปกติแล้วรายงานของแพทย์จะเป็นที่ยอมรับในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี แต่แพทย์อาจถูกเรียกมาโดยจำเลย อัยการ หรือศาลได้ถ้าจำเป็นที่จะต้องซักถามรายงาน นั้นและอาจมีการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ ได้²⁸

2) สาธารณรัฐฝรั่งเศส

เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ปกติแพทย์ผู้ดูแลผู้ป่วยก่อนตายจะเป็นผู้ออกใบมรณะบัตรให้ แต่ถ้าไม่มีแพทย์ผู้ดูแลผู้ป่วยก่อนตายและไม่มีใบมรณะบัตร หรือในกรณีที่มิใช่ใบมรณะบัตรแต่เป็นการตายอย่างปัจจุบันทันด่วน หรือตายโดยไม่คาดคิดมาก่อน เช่น การถูกฆ่าตาย การฆ่าตัวเองตาย การตายจากอุบัติเหตุ หรือการตายจากเหตุที่กฎหมายระบุว่า การตายดังกล่าวต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานทราบ กรณีทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะต้องแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจหรือพนักงานอัยการ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะส่งศพมาที่สถาบันนิติเวช (Medico-legal Institute) ผู้มีอำนาจในการสอบสวนก็จะทำการสอบสวนเหตุที่ตายไปได้ แต่จะทำการผ่าศพตรวจนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการหรือศาลเท่านั้น เมื่อได้รับคำสั่งแพทย์ที่สถาบันนิติเวชจะทำการผ่าศพตรวจและทำรายงานการตรวจศพกลับไปยังผู้ที่มีคำสั่งมา²⁹

²⁷ สมศักดิ์ หวังดี. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25. หน้า 36.

²⁸ นิวัฒน์ ทังทอง. (2540). *การพัฒนากระบวนการชันสูตรพลิกศพ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 122.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

2.5 ทฤษฎี แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ

กฎหมายระหว่างประเทศได้มีการวางหลักการเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อศพด้วยความเคารพ และให้เกียรติ รวมถึงสิทธิของญาติในฐานะที่เป็นบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันกับผู้ตาย อันส่งผลให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ตายและญาติของผู้ตาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการหนึ่งเกี่ยวกับมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ ทั้งองค์การระหว่างประเทศยังได้มีการวางหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ รวมถึงการผ่าศพไว้ อันทำให้เห็นถึงมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพที่เป็นสากล และส่งผลให้รัฐสมาชิกขององค์การเหล่านั้นสามารถนำไปปรับใช้กับการชันสูตรพลิกศพของประเทศตนได้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ตายและญาติของผู้ตาย

เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่มีสภาพบุคคลและกลายเป็นศพ แต่การกระทำประการใด ๆ ต่อศพซึ่งรวมถึงการชันสูตรพลิกศพด้วยนั้นก็ย่อมจะต้องคำนึงถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ตาย โดยต้องกระทำด้วยความเคารพให้เกียรติ ดังที่กฎหมายระหว่างประเทศได้วางหลักการไว้และเมื่อมีการตายเกิดขึ้น นอกจากตัวผู้ตายเองแล้วที่ได้รับการกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย ญาติของผู้ตายย่อมเป็นผู้ที่ได้รับการกระทบสิทธิในฐานะที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับผู้ตายด้วย ส่งผลให้ต้องมีการคุ้มครองสิทธิของญาติผู้ตายในการชันสูตรพลิกศพซึ่งเป็นการกระทำต่อศพด้วยเช่นกัน อันมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ตาย สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนพึงมีโดยเสมอภาคกัน เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี³⁰ ทั้งยังเป็นสิทธิที่พึงมีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพ ชีวิต เพื่อธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์อีกด้วย จึงเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วยสิทธิ ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย³¹ และเมื่อถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมี เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า ดังนั้น หากมีการล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าว ย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมาย³² โดยในกรณีที่มีการตายเกิดขึ้น อาจถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง

³⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2554). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วย รัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 184.

³¹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2555). *สิทธิมนุษยชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 24-25.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

กล่าวคือ เป็นการละเมิด “สิทธิในชีวิตร่างกาย” ของผู้ตายในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ยกตัวอย่างการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ระหว่างประเทศ ดังนี้

1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ได้มีการรับรองและคุ้มครองถึง “สิทธิในชีวิต” ไว้ในข้อ 3 ว่า “บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีภาพ และในความมั่นคงแห่งร่างกาย” ซึ่งสิทธิในชีวิตจัดเป็นสิทธิที่มีความสำคัญที่สุด โดยเป็นสิทธิที่ไม่อาจละเมิดได้ ดังนั้น รัฐทั้งหลายจึงต้องป้องกันมิให้มีการทำลายชีวิตซึ่งกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายชีวิตของบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องร้ายแรงอย่างยิ่ง นอกจากนี้กรณีที่บุคคลสูญหายโดยไม่สมัครใจ ก็จัดเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตเช่นเดียวกัน สำหรับ “สิทธิในความบริบูรณ์ของร่างกาย” ได้กำหนดไว้ในข้อ 5 ว่า “บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงทัณฑ์ซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือเหยียดหยามเกียรติไม่ได้” ซึ่งสิทธิดังกล่าวมีความสำคัญเทียบเท่าสิทธิในชีวิตเช่นกัน รัฐจึงต้องให้ความคุ้มครองมิให้บุคคลถูกทำร้ายทรมาน ไม่ว่าจะโดยบุคคลอื่นหรือโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการปฏิบัติที่เป็นการลงทัณฑ์ที่ทารุณ³³

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (UN International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ได้มีการรับรองและคุ้มครองถึง “สิทธิในชีวิต” โดยได้กำหนดไว้ในข้อ 6 วรรค 1 ว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ³⁴ นอกจากนี้ในวรรคอื่น ๆ ของข้อ 6 ยังได้กำหนดเกี่ยวกับการใช้โทษประหารชีวิต การขอลดหย่อนโทษประหารชีวิต และข้อจำกัดในการใช้โทษประหารชีวิตไว้ด้วย สำหรับ “สิทธิในความบริบูรณ์ของร่างกาย” ได้กำหนดไว้ในข้อ 7 โดยห้ามมิให้กระทำการทรมาน หรือการลงโทษในลักษณะที่โหดร้าย ฝิดมมนุษยธรรม หรือด่าซ้ำ เนื่องจากการขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์³⁵

3) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการกระทำการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ค.ศ. 1984 (Convention against

³³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). *กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณี ระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 7-8.

³⁴ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2558). *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หน้า 30.

³⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 33. หน้า 11.

Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment หรือ CAT) ซึ่งรัฐภาคีได้ทำการตกลงขึ้นโดยคำหนึ่งถึง ข้อ 5 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ 7 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมถึงปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น³⁶ มีสาระสำคัญเพื่อระงับและยับยั้งการกระทำทรมานหรือการลงโทษอื่นดังกล่าว³⁷ อันจะเห็นได้ว่าเป็นการรับรอง และคุ้มครองถึง “สิทธิในความบริบูรณ์ของร่างกาย”

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเมื่อมีการตาย และการตายนั้นอาจเกิดจากการละเมิดต่อสิทธิในชีวิตร่างกายของผู้ตายได้ การตายซึ่งมิใช่การตายตามธรรมชาติดังกล่าวจึงควรได้รับการชันสูตรพลิกศพเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ตาย และในขณะเดียวกันยังเป็นการคุ้มครองถึงสิทธิของประชาชนคนอื่นในการที่จะไม่ถูกทำร้ายอันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดประการสำคัญของสิทธิมนุษยชนจะอยู่ที่การเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ตาม แต่ได้มีผู้ให้ความเห็นว่าเมื่อบุคคลตายไปแล้วก็ยังคงมีเกียรติหรือศักดิ์ศรีซึ่งควรได้รับความเคารพด้วยเช่นกัน เนื่องจากยังคงเป็นที่ระลึกถึงอยู่ในความทรงจำของบุคคลที่มีชีวิตอยู่ มากกว่าการกลายเป็นเพียงศพหรือวัตถุเท่านั้น³⁸ หรืออาจถือเป็น “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายหลังการตาย” ที่ศพนั้นควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและอย่างมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้งานของซากศพหรือชิ้นส่วนของศพเพื่อการแสดง การศึกษา หรือศิลปะ³⁹ หรืออาจกล่าวได้ว่าศพนั้นมี “สิทธิที่จะไม่ถูกรบกวนหรือได้รับการฝังหรือประกอบพิธีกรรมตามศาสนา”⁴⁰ โดยในกรณีที่ศพได้รับการฝังไปแล้วศาลจะมีคำสั่งให้บุคคลพินัยขึ้นมาทำการชันสูตรได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนเพื่อค้นหาความจริง

³⁶ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 34. หน้า 26.

³⁷ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 34. หน้า 15.

³⁸ Antoon de Baets. (2004). A Declaration of the Responsibilities of Present Generations toward past Generations. *History and Theory*, 130, 130 (December 2004).

³⁹ Norman L. Cantor. (2014). *Life After Death: The Rights of the Corpse*. (Online). Available: <http://georgetownup.wordpress.com/2010/10/20/lifeafter-death-the-rights-of-the-corpse/>. [2020, Mar 29].

⁴⁰ Dahlia Lithwick. (2014). *What are the rights of dead people?*. (Online). Available: http://www.slate.com/articles/news_and_politics/jurisprudence/2002/03/habeas_Corpses.2.html. [2020 Mar 29].

และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น เช่น มีการโต้เถียงเกี่ยวกับสาเหตุการตาย เป็นต้น⁴¹ นอกจากนี้หากพิจารณาจากกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่าได้มีการคุ้มครองถึงการให้ความเคารพแก่ศพหรือผู้ตายด้วย เช่นกัน ดังนี้

4) อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 (Geneva Convention) ซึ่งถือเป็นแกนหลักสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law หรือ IHL) อันเป็นตัวบทกฎหมายระหว่างประเทศที่จำกัดวิธีการทำสงครามและการสู้รบ รวมทั้งยังมุ่งจำกัดผลกระทบของความขัดแย้งทางอาวุธอีกด้วย⁴² ประกอบไปด้วยอนุสัญญาทั้งสิ้น 4 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 ว่าด้วยการคุ้มครองและช่วยเหลือทหารบาดเจ็บ เจ็บป่วยในสงคราม, อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 2 ว่าด้วยการคุ้มครอง และช่วยเหลือทหารบาดเจ็บ เจ็บป่วย หรือเรืออับปาง ในสงครามทางทะเล, อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึก และอนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 4 ว่าด้วยการคุ้มครองและช่วยเหลือพลเรือนในเขตพื้นที่ที่มีการขัดกันทางอาวุธ⁴³ โดยทุกฉบับต่างกำหนดหลักการเกี่ยวกับการให้ความเคารพต่อศพของทหาร เชลยศึก และพลเรือนดังที่กำหนดไว้ในข้อ 17 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 1⁴⁴ ข้อ 20 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 2⁴⁵ ข้อ 120 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 3⁴⁶ และข้อ 129, 130 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 4⁴⁷ สรุปความได้ว่า รัฐภาคีคู่พิพาทจะต้องจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพอย่างระมัดระวัง และหากเป็นไปได้ในพฤติการณ์ที่เหมาะสมควรจัดให้มีการ

⁴¹ Law Library. (2014). *American Law and Legal Information, "Corpse - Rights To Disinterment"*. (Online). Available: <<http://law.jrank.org/pages/5776/Corpse-Rights-Disinterment.html>. [2020 Mar 29].

⁴² คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red ICRC). (2565). *อนุสัญญาเจนีวา 1949*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.icrc.or.th/blogs/603>. [2565, 7 มีนาคม].

⁴³ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red ICRC). (2565). *กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (IHL)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://thaircy.redcross.or.th/content/กฎหมายมนุษยธรรมฯihl>>. [2565, 7 มีนาคม].

⁴⁴ Geneva Convention.

(1) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the field, article 17.

⁴⁵ Geneva Convention.

(1) of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, article 20.

⁴⁶ Geneva Convention.

(III) relative to the Treatment of Prisoners of War, article 120.

⁴⁷ Geneva Convention.

(IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, article 129-130.

ชั้นสูตรพลิกศพทางการแพทย์ก่อนที่จะทำการฝังหรือเผาศพเพื่อยืนยันการตาย ระบุตัวตนของผู้ตาย และจัดทำรายงาน สำหรับการเผ่าจะทำได้ต่อเมื่อมีเหตุผลทางสุขภาพอนามัย หรือทางศาสนาของผู้ตาย หรือตามความประสงค์อย่างชัดแจ้งของผู้ตาย โดยในกรณีที่มีการเผ่าจะต้องระบุเหตุผลไว้ในใบรับรองการตายหรือมรณะบัตรด้วย นอกจากนี้รัฐภาคีคู่พิพาทจะต้องจัดให้ศพของผู้ตายได้รับการฝังอย่างมีเกียรติ ถ้าเป็นไปได้ให้ฝังไว้ในสถานที่เดียวกันตามสัญชาติของผู้ตาย โดยให้ได้รับการดูแลรักษาตามสมควร และมีเครื่องหมายเพื่อให้สะดวกต่อการค้นหาหรือจดจำได้เสมอ

5) พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ซึ่งเป็นข้อกำหนด มนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ขยายความเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปกป้องชีวิตและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มพลเรือนให้ได้รับการคุ้มครองมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ได้มีการลงนามรับรองพิธีสารเพิ่มเติมไว้ 2 ฉบับ⁴⁸ โดยพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้มีการวางหลักการเกี่ยวกับการให้ความเคารพต่อศพไว้ในข้อ 34 วรรค 1 ว่าศพของบุคคลที่ตายด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรืออยู่ในสถานที่กักขัง โดยเป็นผลมาจากการประกอบอาชีพหรือการสู้รบและบุคคลนั้นไม่ได้มีสัญชาติของประเทศที่ได้ตายลงจะต้องได้รับความเคารพ สำหรับสถานที่ฝังศพจะต้องได้รับความเคารพ ได้รับการดูแลรักษาและมีเครื่องหมายตามที่กำหนดไว้ในข้อ 130 แห่งอนุสัญญา ฉบับที่ 4⁴⁹

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการชั้นสูตรพลิกศพซึ่งต้องกระทำต่อศพจะต้องกระทำโดยคำนึงถึงเกียรติ และศักดิ์ศรีของผู้ตาย โดยต้องปฏิบัติด้วยความเคารพ ให้เกียรติ ระวัง และไม่เป็นกรรบกวนต่อศพมากเกินไป โดยหากจะต้องมีการขุดศพขึ้นมาเพื่อชันสูตรหรือมีการชันสูตรซ้ำก็จักต้องกระทำเฉพาะในกรณีที่เป็นเร่งด่วนเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองญาติของผู้ตาย

เมื่อบุคคลใดตาย ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่มีสภาพบุคคล จึงไม่อาจถือสิทธิและไม่มีหน้าที่ ดังเช่น บุคคลที่มีชีวิตอยู่⁵⁰ และเมื่อบุคคลนั้นกลายเป็นศพ และมีการกระทำต่อศพ นักกฎหมายอเมริกันจึงได้มีการวางแนวคิดเรื่อง “ศพเป็นเสมือนทรัพย์สินของญาติผู้ตาย” (Quasi-property) ขึ้น โดยกำหนดให้ญาติหรือสมาชิกของครอบครัวผู้ตายเป็นเจ้าของผู้ครอบครองศพ เพื่อวัตถุประสงค์

⁴⁸ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red IRRC). (2565). *กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (IHL)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://thaircy.redcross.or.th/content/กฎหมายมนุษยธรรม%20ihl>>. [2565, 7 มีนาคม].

⁴⁹ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of victims of International Armed Conflicts (Protocol I), article 34 para 1.

⁵⁰ Antoon de Baets. *supra* note 33. p. 135.

ในการกำจัดหรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่อไป ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนามาจากความต้องการที่จะคุ้มครอง “ความรู้สึกส่วนตัวหรือการระลึกถึงตัวผู้ตาย” ของญาติสนิทผู้ตายในการที่จะมีศพไว้สำหรับฝัง⁵¹ สอดคล้องกับที่ได้มีผู้ให้ความเห็นว่า การกระทำต่อศพเป็นการกระทบต่อความรู้สึกของเพื่อนและครอบครัวของผู้ตาย แม้ว่าสภาพร่างกายของผู้ตายจะเปลี่ยนแปลงไปจนไม่อาจคงรูปพรรณสัณฐานเดิมได้ แต่ความรู้สึกที่เพื่อนและครอบครัวมีต่อตัวผู้ตายซึ่งเป็นบุคคลอันเป็นที่รักยังคงมีอยู่ และมีความปรารถนาในการที่จะดูแลศพต่อไป ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับในกฎหมายโดยยอมให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิในการครอบครองศพ และมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับ การดูแลศพได้⁵² นอกจากนี้ยังได้มีผู้ให้ความเห็นว่า ญาติของผู้ตายมีสิทธิที่จะต่อต้านการบริจาคอวัยวะ หรือการชันสูตรพลิกศพ⁵³ และมีสิทธิที่จะไม่ให้ศพถูกรบกวน เว้นเสียแต่ว่ามีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม⁵⁴ อันแสดงให้เห็นถึง “สิทธิของญาติผู้ตายในการที่จะรักษาไว้ซึ่งความทรงจำเกี่ยวกับผู้ตาย” เพื่อจะนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่อไป ซึ่งหากพิจารณาจากกฎหมายระหว่างประเทศแล้วก็จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองถึงสิทธิของญาติหรือบุคคลในครอบครัวไว้เช่นเดียวกันอีกทั้งได้มีการคุ้มครองถึง “สิทธิในการรับรู้ความจริงเกี่ยวกับการตาย” ด้วย ดังนี้

6) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ได้กำหนดถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัวไว้ใน ข้อ 12 ที่วางหลักว่า บุคคลใด ๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการสื่อสาร หรือจะถูกกลบหลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงหรือการลบลู่ดังกล่าว⁵⁵ อันทำให้เห็นถึง “สิทธิของญาติผู้ตายในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่จะไม่ถูกลบหลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้ตายซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกับตน” นอกจากนี้ยังปรากฏอยู่ในข้อ 19 ที่วางหลักว่า ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็น

⁵¹ Shyamkrishna Balganes. (2012). *Quasi-property : Like , But not quite propert.* University of Pennsylvania Law Review 1889, 1897, (June 2012).

⁵² Hilary Young. (2013). The right to posthumous bodily integrity and implications of whose right it is. *Marquette Elder's Advisor*, 197, 198 (2013), pp. 196-267.

⁵³ Dahlia Lithwick. (2014). *What are the rights of dead people?*. (Online). Available: http://www.slate.com/articles/news_and_politics/jurisprudence/2002/03/habeas_Corpses.2.html. [2020 Mar 29].

⁵⁴ Law Library. (2014). *American Law and Legal Information, "Corpse - Rights To Disinterment"*. (Online). Available: <http://law.jrank.org/pages/5776/Corpse-Rights-Disinterment.html>. [2020 Mar 29].

⁵⁵ Universal Declaration of Human Rights. article 12.

และการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการที่จะถือเอาความเห็น โดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหารับและส่งข่าวสารและความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน⁵⁶ อันทำให้เห็นถึง “สิทธิของญาติผู้ตายในการรับรู้ความจริงเกี่ยวกับการตาย” รวมถึง “การถือไว้ซึ่งความทรงจำเกี่ยวกับผู้ตาย” ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับตนด้วย

7) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (UN International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ได้กำหนดถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัวไว้ในข้อ 17 ที่วางหลักว่า บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ และจะถูกลบลู่ ภัยรดิและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ อีกทั้งบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือลบลู่เช่นนั้น⁵⁷ อันทำให้เห็นถึง “สิทธิของญาติผู้ตายในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่จะไม่ถูกลบลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้ตายซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับตน” นอกจากนี้ยังปรากฏอยู่ในข้อ 19 ที่วางหลักว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซง อีกทั้งยังมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงแสวงหารับและส่งข่าวสารและความคิดเห็นโดยไม่คำนึงถึงเขตแดนและไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ⁵⁸ อันทำให้เห็นถึง “สิทธิของญาติผู้ตายในการรับรู้ความจริงเกี่ยวกับการตาย” รวมถึง “การถือไว้ซึ่งความทรงจำเกี่ยวกับผู้ตาย” ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับตนด้วย

อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 (Geneva Convention) ทั้ง 4 ฉบับ ส่วนกำหนดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของญาติหรือครอบครัวผู้ตายในการรับรู้ความจริง เกี่ยวกับการตายของบุคคลในครอบครัวของตนไว้ โดยนอกจากจะกำหนดให้รัฐภาคีคู่พิพาทจะต้องจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพอย่างระมัดระวัง และหากเป็นไปได้ในพฤติการณ์ที่เหมาะสมควรจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพทางการแพทย์ก่อนที่จะทำการฝังหรือเผาศพ เพื่อยืนยันการตาย ระบุตัวตนของผู้ตายและจัดทำรายงาน อันเป็นการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายดังที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 17, ข้อ 20, ข้อ 120 และข้อ 129 แห่งอนุสัญญาทั้ง 4 ฉบับตามลำดับซึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว อนุสัญญาทุกฉบับต่างกำหนดหลักการเกี่ยวกับการส่งข่าวการตายรวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายไปยังครอบครัวหรือญาติสนิทของผู้ตายเพื่อให้ทราบโดยเร็วที่สุดด้วย ดังที่กำหนดไว้ในข้อ 16 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 1⁵⁹, ข้อ 19 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 2⁶⁰, ข้อ 122 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 3⁶¹ และ

⁵⁶ Universal Declaration of Human Rights. article 19.

⁵⁷ UN International Covenant on Civil and Political Rights. article 17.

⁵⁸ UN International Covenant on Civil and Political Rights. article 19.

⁵⁹ Geneva Convention.

ข้อ 129, 130, 136, 137, 138 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 4⁶² กล่าวคือ รัฐภาคีคู่พิพาทจะต้องทำบันทึกหลักฐานแสดงรายการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการระบุตัวตนของผู้ตายแต่ละคนของฝ่ายปฏิบัติโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ได้แก่ ประเทศที่ผู้ตายสังกัด ชื่อผู้ตาย วันที่และสถานที่ที่ตาย รายละเอียดเกี่ยวกับ สาเหตุการตาย เป็นต้น โดยข้อความดังกล่าวจะต้องส่งให้สำนักงานข้อมูลข่าวสารและสำนักงานจะต้องแจ้งให้ญาติสนิทที่เกี่ยวข้องทราบโดยเร็ว อีกทั้งหากมีสิ่งของส่วนตัวอันมีค่าและเอกสารที่มีความสำคัญสำหรับญาติสนิทของผู้ตายก็ต้องจัดการส่งไปด้วย โดยพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ข้อ 34 วรรคสอง ได้วาง หลักการเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายไว้ว่า สถานที่ฝังศพของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองนั้นต้องจัดให้ได้รับความสะดวกในการเข้าถึงของญาติผู้ตายและต้องป้องกันรักษาหลุมฝังศพนั้นไว้อย่างถาวร⁶³

นอกจากนี้ หากการตายดังกล่าวมีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา ย่อมก่อให้เกิด “สิทธิเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” แก่ญาติของผู้ตายในฐานะทายาทที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปด้วย ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศก็ได้มีการรับรองและคุ้มครองไว้ ดังจะเห็นได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 ที่วางหลักการเกี่ยวกับสิทธิได้รับค่าทดแทนกรณีมีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย และข้อ 10 ที่วางหลักการเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีจากศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลาง⁶⁴ รวมถึง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 ที่วางหลักการ เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีจากศาลอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม⁶⁵ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการตายเกิดขึ้น นอกจากญาติของผู้ตายจะเป็นผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับศพ และควร ได้รับความคุ้มครองแล้ว ศพที่ปรากฏอยู่ย่อมเป็นการกระทบต่อสาธารณชนด้วย

(1) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the field, article 16.

⁶⁰ Geneva Convention.

(II) of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, article 19.

⁶¹ Geneva Convention.

(II) relative to the Treatment of Prisoners of War, article 122.

⁶² Geneva Convention.

(IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War , article 129, 130, 136, 137, 138.

⁶³ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), article 34 para 2.

⁶⁴ Universal Declaration of Human Rights. article 8 and 10.

⁶⁵ UN International Covenant on Civil and Political Rights. article 14.

ดังจะเห็นได้จากการที่กำหนดให้ต้องมีการกำจัดศพอย่างสมเกียรติไม่ว่าจะด้วยการฝังหรือเผา การที่ไม่จัดการดูแลศพให้ดีจึงย่อมก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนโดยรวมได้⁶⁶ ส่งผลให้รัฐส่วนเกี่ยวข้องกับศพ มีสิทธิในการควบคุมศพได้ หากว่ามีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับสุขภาพและสุขอนามัยของประชาชน⁶⁷

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าญาติของผู้ตายย่อมเป็นผู้ที่ได้รับกระทบสิทธิในฐานะที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับผู้ตาย การชันสูตรพลิกศพซึ่งถือเป็นการกระทำประการใด ๆ ต่อศพจึงย่อมต้องคำนึงถึงสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย อาทิ ควรจะให้ญาติของผู้ตายเข้าร่วมหรือส่งตัวแทนในการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ หรือให้สิทธิญาติผู้ตายในการร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุการตาย อันเป็นการคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ความจริงเกี่ยวกับการตาย หรือควรจะให้สิทธิญาติผู้ตาย ในการคัดค้านการผ่าศพหรือการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้ หากว่าจะเป็นการกระทบต่อสิทธิในการถือไว้ซึ่ง ความทรงจำที่พวกเขาปรารถนาจะรักษาสภาพศพของผู้ตายไว้ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อการตายที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนโดยรวมด้วยการชันสูตรพลิกศพก็จำเป็นต้องเป็นไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณชนโดยรวมด้วยเช่นกัน

2.6 หลักการขององค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ

องค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้มีการวางหลักการเกี่ยวกับมาตรฐานการชันสูตร พลิกศพไว้หลายด้านด้วยกัน ดังนี้

2.6.1 หลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผล และรวบรัด (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Execution 1989)

องค์การสหประชาชาติได้มีการวางหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพไว้ใน “หลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผล และรวบรัด (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal Arbitrary and Summary Execution 1989)” ซึ่งหลักการฉบับนี้แนะนำโดยสภาเศรษฐกิจ

⁶⁶ Hilary Young. *supra* note 52. p. 198.

⁶⁷ Dahlia Lithwick. (2014). *What are the rights of dead people?*. (Online). Available: http://www.slate.com/articles/news_and_politics/jurisprudence/2002/03/habeas_Corpses.2.html. [2020 Mar 29].

และสังคมขององค์การสหประชาชาติ โดยมติที่ 1989/65 เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 อันมีรายละเอียดเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ดังนี้⁶⁸

ข้อ 9 “จะต้องมีการสอบสวนที่มีความพร้อม ครบถ้วน และเป็นธรรม กรณีที่เกิดการวิสามัญฆาตกรรม หรือการประหารชีวิตบุคคลอื่น โดยไร้เหตุผลและรวบรัดดังกล่าว รวมถึงคดีที่มีผู้ร้องทุกข์ว่าญาติของตนหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องถึงแก่ความตายโดยผิดธรรมชาติ ในระหว่างเวลาที่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลจะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่และวิธีพิจารณาโดยเฉพาะสำหรับการสอบสวนหาความจริงนั้น การสอบสวนมีความมุ่งหมายที่จะค้นหาสาเหตุ พฤติการณ์ และเวลาที่ตาย บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบ ตลอดจนรูปแบบหรือการปฏิบัติที่นำไปสู่ความตายดังกล่าว นอกจากนี้การสอบสวนนั้นยังต้องรวมถึงการชันสูตรพลิกศพด้วยวิธีที่เหมาะสม ตลอดจนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์พยานหลักฐานทั้งที่เป็นวัตถุและเอกสารและคำให้การของพยานต่าง ๆ การสอบสวนยังต้องจำแนกให้เห็นชัดเจนว่าการตายที่เกิดขึ้นเป็นการตายโดยธรรมชาติ อุบัติเหตุฆ่าตัวตาย หรือการฆาตกรรม”

ข้อ 10 “องค์กรที่มีอำนาจสอบสวนในกรณีนี้จึงมีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อการค้นหาความจริงทั้งหมด เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติการสอบสวนนั้นจึงได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการทำให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติการสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ที่จะเรียกให้บรรดาเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิสามัญฆาตกรรม หรือการประหารชีวิตบุคคลอื่น โดยไร้เหตุผลและรวบรัดดังกล่าว รวมทั้งพยานบุคคลอื่น ๆ ให้ไปพบและให้ถ้อยคำกับมีอำนาจหน้าที่ออกหมายเรียกพยานและเรียกให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลอื่นจัดส่งพยานหลักฐานไปให้เพื่อประกอบการพิจารณาได้ด้วย”

ข้อ 11 “ในกรณีที่ปรากฏว่าการดำเนินการสอบสวนมีความไม่เหมาะสมเพราะเหตุที่ขาดผู้เชี่ยวชาญหรือมีความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น หรือเป็นกรณีที่เป็นคดีสำคัญ หรือเกิดการปฏิบัติที่มิชอบหรือมีการร้องเรียนจากครอบครัวของผู้ตายนั้นว่ามีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในการสอบสวน หรือมีเหตุจำเป็นอื่น ๆ รัฐบาลจึงจัดให้มีคณะทำงานที่เป็นอิสระเพื่อทำการสอบสวนคดีนั้น โดยเฉพาะภายใต้วิธีพิจารณาอย่างเดียวกัน คณะทำงานดังกล่าวจึงคัดเลือกจากผู้ที่เป็นกลาง มีความสามารถและเป็นที่ประจักษ์ในด้านความยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นบุคคลที่เป็นอิสระจากหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลใด ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดเหตุคดีนั้น คณะทำงานดังกล่าว

⁶⁸ องค์การสหประชาชาติ แปลโดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา นัทรไพฑูรย์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 135-138.

พึงมีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่จำเป็นต่อการค้นหาความจริงและพึงปฏิบัติต่อการสอบสวนตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น”

ข้อ 12 “ศพของผู้ตายในกรณีดังกล่าวจะต้องไม่มีการเผาหรือฝังจนกว่าจะมีการชันสูตรพลิกศพ โดยแพทย์เรียบร้อยแล้วเท่านั้น ซึ่งหากเป็นไปได้ควรเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวช แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพนั้นจึงมีสิทธิตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสอบสวน กับพึงมีสิทธิเข้าไปในสถานที่ที่พบศพหรือเกิดเหตุการณ์ตายนั้น ในกรณีที่ศพนั้นถูกฝังไปแล้วและปรากฏต่อมาภายหลัง ว่าจำเป็นจะต้องตรวจสภาพศพอีกครั้งก็ให้ขุดศพนั้นมาทำการชันสูตรได้ ถ้าโครงกระดูกยังคงมีอยู่ จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการขุดและตรวจสอบ โดยให้เป็นไปตามกรรมวิธีที่ถูกต้องสำหรับการดังกล่าว”

ข้อ 13 “ศพนั้นจะต้องถูกจัดเตรียมพร้อมให้แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ สามารถดำเนินการชันสูตรพลิกศพได้อย่างรวดเร็ว ในการที่แพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพนั้นอย่างน้อย ต้องพยายามบ่งชี้ให้ได้ถึงสาเหตุและลักษณะการตายกับจะต้องตรวจสอบให้ทราบถึงเวลาและสถานที่ที่ตายเท่าที่จะกระทำได้ จึงบันทึกภาพสีของสภาพศพเพื่อรวมไว้ในรายงานชันสูตรพลิกศพ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการสอบสวนนั้นด้วย นอกจากนี้รายงานชันสูตรพลิกศพจะต้องมีการบรรยายถึงสภาพบาดแผลของผู้ตายรวมถึงพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการถูกทำร้าย”

ข้อ 14 “ผู้ที่ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพนั้นจะต้องสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นอิสระจากบุคคลหรือหน่วยงานหรือองค์กรใดๆที่เกี่ยวข้องกับการตายนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการชันสูตรพลิกศพจะทำให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริง”

ข้อ 15 “ผู้ร้องเรียน พยานบุคคล เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติการสอบสวนและครอบครัว ของบุคคลดังกล่าว จึงได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการปองร้าย การคุกคาม หรือการข่มขู่ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิสามัญฆาตกรรมหรือการประหารชีวิตที่ไร้เหตุผล และรวบรัดดังกล่าวนั้นจะต้องถูกย้ายออกไปจากตำแหน่งหน้าที่ที่มีอำนาจในทางควบคุมการปฏิบัติใดๆที่อาจมีผลกระทบไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อบรรดาผู้ที่ร้องเรียน พยานบุคคล และครอบครัว ของบุคคลเหล่านั้น ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติการสอบสวน”

ข้อ 16 “ครอบครัวของผู้ตายและผู้แทนโดยชอบธรรมของบุคคลเหล่านั้นจึงมีสิทธิ ได้รับการแจ้งรวมทั้งมีสิทธิเข้าไปฟังหรือตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน กับพึงมีสิทธิแสดงพยานหลักฐานอื่นเพื่อประโยชน์ต่อการสอบสวนนั้น ครอบครัวของผู้ตายจึงมีสิทธิที่จะขอให้ มีบุคคลที่มีความรู้ด้านการแพทย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเข้าไปสังเกตการณ์ในการชันสูตรพลิกศพนั้นได้ด้วย ในกรณีที่มีการตรวจสอบสภาพศพเสร็จแล้วจึงมีการประกาศเกี่ยวกับการสอบสวน

การตายนั้นซึ่งจะต้องมีการแจ้งให้ครอบครัวหรือญาติผู้ตายได้ทราบในทันทีด้วย ศพของผู้ตายจะต้องถูกส่งมอบให้แก่ครอบครัวหรือญาติของผู้ตายดังกล่าวภายหลังการสอบสวนเสร็จสิ้น”

ข้อ 17 “จะต้องมีการจัดทำรายงานการสอบสวนเป็นลายลักษณ์อักษรภายในเวลา อันควรตามระดับความยากง่ายของการสอบสวนคดีนั้น รายงานดังกล่าวจึงมีการเปิดเผยในทันทีโดยจะต้องแสดงถึงขอบเขตของการค้นหาความจริง หลักเกณฑ์และวิธีที่ใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานตลอดจนการสรุปและความเห็นทั้งต่อข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ในรายงานนั้นยังจะต้องบรรยายถึงรายละเอียดของพฤติการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการนั้น ก็จะต้องมีบัญชีรายชื่อของพยานบุคคลที่ให้ปากคำแล้วแต่รายที่มีความจำเป็นต้องปกปิดเพื่อคุ้มครอง ความปลอดภัย รัฐบาลจะต้องให้คำตอบต่อรายงานการสอบสวนดังกล่าว หรือแจ้งว่าจะมีการดำเนินการอย่างไรในขั้นตอนต่อไปนั้น ภายในเวลาอันควร”

จึงเห็นได้ว่า หลักการสอบสวนขององค์การสหประชาชาติดังกล่าวได้มุ่งเน้นเกี่ยวกับการสอบสวนกรณีวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งขั้นตอนการสอบสวนนั้นได้กำหนดให้รวมถึงการชันสูตรพลิกศพด้วย ทั้งยังได้วางแนวเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติโดยทั่วไปไว้เช่นกัน อันประกอบไปด้วยหลักการหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ดังนี้

1) หลักการเกี่ยวกับองค์การเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ

หลักการดังกล่าวได้วางแนวไว้ว่าในกรณีที่เกิดการวิสามัญฆาตกรรม และ กรณีที่มีผู้ร้องทุกข์ว่าญาติของตนหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องถึงแก่ความตายโดยผิดธรรมชาติ รัฐบาล จะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่และวิธีพิจารณาโดยเฉพาะสำหรับการสอบสวนหาความจริงซึ่งรวมถึงการชันสูตรพลิกศพด้วย โดยศพของผู้ตายกรณีดังกล่าว ให้ทำการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์และหากเป็นไปได้ควรเป็น “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวช” นอกจากนี้ยังได้วางแนวไว้ว่า “ผู้ที่ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ” จะต้องทำหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นอิสระจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตายนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าข้อมูลที่ได้จากการชันสูตรพลิกศพตรงกับความเป็นจริง

2) หลักการเกี่ยวกับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

หลักการดังกล่าวได้วางแนวให้มีการชันสูตรพลิกศพด้วยวิธีที่เหมาะสม โดยกำหนดถึงแนวทางของขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้ ศพนั้นจะต้องถูกจัดเตรียมพร้อมให้แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพสามารถดำเนินการชันสูตรพลิกศพได้อย่างรวดเร็ว ศพนั้นจะต้องไม่มีการเผาหรือฝังจนกว่าจะมีการชันสูตรพลิกศพ โดยแพทย์เรียบร้อยแล้วเท่านั้น และเมื่อมีการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจะต้องมีการส่งมอบศพนั้นคืนแก่ครอบครัวหรือญาติของผู้ตาย กรณีที่ศพนั้นถูกฝังไปแล้วและปรากฏต่อมาในภายหลังว่าจำเป็นต้องตรวจสอบศพอีกครั้ง ก็ให้ขุดศพขึ้นมาทำการชันสูตรได้ ถ้าโครงกระดูกยังคงมีอยู่จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการขุด

และตรวจสอบ ทั้งนี้ ตามกรรมวิธีที่ถูกต้องสำหรับการดังกล่าว แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพนั้น จึงมีสิทธิตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสอบสวนและมีสิทธิเข้าไปในสถานที่ที่พบศพหรือเกิด เหตุการตายนั้น อันเป็นการตรวจสอบ ถ่วงดุลเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสอบสวนได้ การทำความเข้าใจของ แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพอย่างน้อยต้องพยายาม บ่งชี้ให้ได้ถึงสาเหตุและลักษณะการตาย ทั้ง จะต้องตรวจสอบให้ทราบถึงเวลาและสถานที่ที่ตายเท่าที่ จะกระทำได้นอกจากนี้ควรบันทึก ภาพสีของสภาพศพเพื่อรวบรวมไว้ในรายงานชันสูตรพลิกศพเพื่อ เป็นพยานหลักฐานในการ สอบสวนนั้นด้วย รายงานการชันสูตรพลิกศพจะต้องมีการบรรยายถึงสภาพบาดแผลของผู้ตาย รวมถึงพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการถูกทำร้าย สำหรับรายงานการสอบสวนกรณีการตาย ดังกล่าวจะต้องมีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรภายในเวลาอันควรและพึงมีการเปิดเผยในทันที

3) หลักการมีส่วนร่วมของญาติผู้ตาย

หลักการดังกล่าวถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ตาย โดยได้กำหนดให้ ครอบครัวและ ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ตายมีสิทธิหลายประการด้วยกัน ดังนี้ สิทธิได้รับการแจ้งข้อมูลต่าง ๆ เช่น การสอบสวน การตรวจสภาพศพ เป็นต้น สิทธิเข้าไปฟังหรือตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง กับการสอบสวนซึ่งย่อม รวมถึงการชันสูตรพลิกศพ ทั้งยังมีสิทธิแสดงพยานหลักฐานอื่นเพื่อ ประโยชน์ต่อการสอบสวนนั้นด้วย สิทธิที่จะขอให้มีบุคคลที่มีความรู้ด้านการแพทย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปสังเกตการณ์ในการชันสูตรพลิกศพนั้นด้วย สิทธิในการได้รับการคุ้มครองให้ ปลอดภัยจากการปองร้ายการคุกคาม หรือการข่มขู่ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ สิทธิร้องเรียนว่ามีการ ปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในการสอบสวนซึ่งย่อมรวมถึงการชันสูตรพลิกศพด้วย

4) พิธีสารว่าด้วยรูปแบบของการผ่าศพ (Model Autopsy Protocol)

พิธีสารว่าด้วยรูปแบบของการผ่าศพ (Model Autopsy Protocol) เป็นส่วนหนึ่ง ของ คู่มือการใช้งานที่องค์การสหประชาชาติได้จัดทำขึ้น (United Nations Manual on the Effective Prevention and investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions, U.N.) อันเป็น ผลมาจากการวิเคราะห์วิจัยและยกร่างมาป็นเวลาหลายปี และมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริม “หลักการว่า ด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการ ลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผล และรวบรัด Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Execution 1989 โดยคู่มือดังกล่าวได้รับความช่วยเหลือ แนะนำอย่างมากจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของทนายความมินนิโซตา (The Minnesota Lawyers International Human Rights Committee)” ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มระหว่าง

ประเทศของผู้เชี่ยวชาญด้าน นิติวิทยาศาสตร์ ทางการแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน และผู้เชี่ยวชาญอื่น⁶⁹

สำหรับเนื้อหาของพิธีสารดังกล่าวได้กล่าวไว้ว่า ในกรณีที่ยากหรือมีความสำคัญนั้น ควรให้การผ่าศพอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ หรือ Prosecutor (ผู้ดำเนินการผ่าศพ และ จัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร) ซึ่งมีความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ มีอุปกรณ์ที่พร้อม และได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี โดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนั้นควรแยกออกจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ความคิดดังกล่าวอาจไม่สามารถเป็นไปได้ พิธีสารดังกล่าวจึงได้เสนอรูปแบบของการผ่าศพ ซึ่งครอบคลุมไปถึงขั้นตอนของการตรวจสอบศพทางนิติเวชขั้นพื้นฐาน อันเป็นขอบเขตที่สามารถกระทำได้ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้รูปแบบดังกล่าวเป็นมาตรฐานหรือแนวทางสำหรับบุคคลหลากหลายประเภทในขอบเขตที่ต่างกันออกไป อาทิ แพทย์นิติเวชที่มีประสิทธิภาพ นักพยาธิวิทยาทั่วไปหรือแพทย์อื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมในด้านนิติเวช, ที่ปรึกษาอิสระที่มีความเชี่ยวชาญซึ่งได้รับการร้องขอให้เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ, หน่วยงานราชการหรือผู้แทนของผู้ตายซึ่งมีความรับผิดชอบต่อการตายนั้น, นักข่าว, ทางการแพทย์, ผู้พิพากษา แพทย์อื่น ๆ, ผู้แทนของประชาชน รัฐบาล หรือบุคคลซึ่งกำลังมีความพยายามในการสร้างหรือพัฒนาการตรวจสอบการตาย เป็นต้น โดยในขณะที่ดำเนินการตรวจสอบการตายนั้น Prosecutor หรือเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตายเวลาที่ตาย สถานที่ตาย สาเหตุของการตาย และพฤติการณ์ที่ตาย มาตรฐานฆ่าตัวตาย อุบัติเหตุ หรือตายตามธรรมชาติ⁷⁰

สำหรับรูปแบบของการผ่าศพ ตามพิธีสารดังกล่าวได้เสนอไว้ ดังนี้⁷¹ การตรวจสอบสถานที่พบศพ (Scene Investigation) เจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ (Prosecutor) และเจ้าหน้าที่ตรวจสอบสืบสวนทางด้านนิติเวช (Medical Investigator) ควรจะมีสิทธิในการเข้าถึงสถานที่พบศพ นอกจากนี้ควร

⁶⁹ United Nations Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal. (2014). *Arbitrary and Summary Executions, U.N. Doc. E/ST/CSDHA/12 (1991): Introduction.* (Online). Available: <http://www1.umn.edu/humanrts/instreetree/executioninvestigation-91.html>. [2014, March 12].

⁷⁰ University of Minnesota. (2014). *Model Autopsy Protocol : A. Introduction.* (Online). Available: Retrieved March 12, 2014 , From <http://www1.umn.edu/humanrts/instreetree/executioninvestigation-91.html>. [2014, March 12].

⁷¹ University of Minnesota. (2014). *Model Autopsy Protocol : A. Introduction.* (Online). Available: Retrieved March 12, 2014 , From <http://www1.umn.edu/humanrts/instreetree/executioninvestigation-91.html>. [2014, March 12].

มีการแจ้งไปยังบุคลากรทางการแพทย์ (Medical personnel) ให้ทราบในทันที เพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงของศพ อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าถึงสถานที่พบศพได้ หรือหากมีการเปลี่ยนแปลงของศพ จะต้องมีการระบุเหตุต่าง ๆ นั้นไว้ในรายงานของเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตรพลิกศพด้วย

พิธีสารยังได้เสนอให้มีการจัดตั้งระบบที่เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตรวจสอบทั้งทางด้านการแพทย์และมิใช่ทางด้านการแพทย์ เนื่องจากพยานหลักฐานบางประเภทมักได้มาจากการดำเนินการของเจ้าหน้าที่มิใช่เจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ สำหรับเจ้าหน้าที่ตรวจสอบทางด้านการแพทย์ที่ได้เข้าถึงศพ ณ สถานที่พบศพ ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ ถ่ายภาพศพตามที่พบและหลังจากที่ได้ถูกเคลื่อนย้าย บันทึกตำแหน่งของศพและสภาพของศพทั้งความอบอุ่น ความเย็น และความแข็งตัวของศพ ป้องกันมือของผู้ตาย เช่น ห่อด้วยถุงกระดาษ เป็นต้น) บันทึกอุณหภูมิโดยรอบ ตรวจสอบสถานที่พบศพ เช่น เลือด ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในการระบุตัว ผู้ต้องสงสัยได้ บันทึกตัวตนของทุกคนในสถานที่พบศพนั้น เก็บข้อมูลจากพยานในสถานที่พบศพ รวมทั้งผู้ที่เห็นผู้ตายมีชีวิตอยู่ในครั้งสุดท้าย และสัมภาษณ์บุคลากรทางการแพทย์ที่อาจจะมีการติดต่อกับศพ เก็บข้อมูลเพื่อการพิสูจน์เอกลักษณ์ผู้ตาย รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จากเพื่อนหรือญาติ และประวัติการรักษาทางการแพทย์ของผู้ตายจากแพทย์ของผู้ตาย การวางศพไว้ในผ้าห่อศพ การเก็บศพไว้ในสถานที่ที่เย็นและมีความปลอดภัย ทำให้แน่ใจว่ากระสุน ปืน มีด และอาวุธอื่น ๆ ที่มีอยู่สำหรับการตรวจสอบโดยแพทย์ผู้รับผิดชอบ กรณีที่ผู้ตายเคยได้รับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาลก่อนตายควรมีการเก็บข้อมูลและตรวจสอบผลทางการแพทย์เหล่านั้นด้วย และเตรียมการเริ่มต้นผ่าศพสำหรับการตายที่มีการทรมานหรือความรุนแรงอันเป็นที่ยอมรับในประเทศนั้น ๆ

พิธีสารได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ (Prosector) ต้องดำเนินการต่อไปนี้ ระหว่างที่ทำการผ่าศพ บันทึกวันเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดการผ่าศพ รวมถึงสถานที่ของการผ่าศพ บันทึกชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ ผู้ช่วยซึ่งเข้าร่วม และบุคคลอื่น ๆ ทั้งหมดที่เข้าร่วมในการผ่าศพ โดยควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพคนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หลักที่จะมีอำนาจในการควบคุมดูแลการดำเนินการผ่าศพ สำหรับผู้สังเกตการณ์และผู้เข้าร่วมการผ่าศพคนอื่น ๆ ควรอยู่ภายใต้การควบคุมและไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพหลักในเวลาระหว่างการดำเนินการผ่าศพ ถ่ายภาพศพไว้ โดยเฉพาะการระบุใบหน้าของศพ ฉายรังสี (X-rays) ศพไว้ทั้งก่อนและหลังการถอดเสื้อผ้า ก่อนที่จะทำการถอดเสื้อผ้าศพ ควรทำการตรวจสอบศพและเครื่องแต่งกาย ถ่ายภาพศพที่มีเครื่องแต่งกาย บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องประดับ ควรจะทำการถอดเสื้อผ้าที่อยู่บนศพออกอย่างระมัดระวังและส่งเสื้อผ้าไว้ให้บุคคลที่มีหน้าที่เก็บรักษาดูแลเนื่องจากอาจใช้ประโยชน์เป็นพยานหลักฐาน

หรือใช้ในการระบุตัวตนของผู้ตายได้ การตรวจสอบสภาพศพภายนอก ซึ่งมุ่งเน้นการค้นหาหลักฐานภายนอกจากการบาดเจ็บนั้น โดยส่วนใหญ่ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุด อันได้แก่การประเมินสภาพทั่วไปของศพ การเก็บตัวอย่างเลือด การตรวจสอบหัวและหนังศีรษะภายนอก การตรวจสอบฟัน การตรวจสอบ พื้นผิวร่างกายศพทั้งหมด เป็นต้น การตรวจสอบสภาพศพภายในเพื่อหาหลักฐานภายในจากการบาดเจ็บ ควรเป็นการขยายผลการตรวจสอบภายนอกให้ชัดเจนขึ้น โดยเป็นการตรวจสอบภายในร่างกายของศพ อันได้แก่ ตรวจสอบหน้าอก ช่องท้อง และอวัยวะภายในอื่น ๆ เป็นต้น หลังจากผ่าศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ทำการบันทึกตัวอย่างที่ได้บันทึกไว้ นั้น พร้อมทั้งระบุชื่อผู้ตาย หมายเลขลำดับการชันสูตร วันเวลาที่บันทึก ชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตรพลิกศพและเนื้อหา รวมทั้งทำการเก็บพยานหลักฐานทั้งหมดอย่างระมัดระวัง หลังจากการผ่าศพแล้ว อวัยวะทั้งหมด ควรจะถูกเก็บไว้ในร่างกายของศพ และควรจะต้องร่างกายของศพไว้เพื่อความสะดวกการผ่าศพครั้งที่สองในกรณีที่จะต้องไป รายงานการผ่าศพควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรตามรายการที่พิธีสารได้ เสนอไว้ โดยในตอนท้ายของรายงานควรเป็นสรุปผลการตรวจและสาเหตุของการตาย ซึ่งควรรวมถึงความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตรพลิกศพ นอกจากนี้ควรมีการให้รายงานฉบับเต็มแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและครอบครัวของผู้ตายด้วย

5) คำแนะนำที่ อาร์ (99) 3 ของคณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งสภายุโรป สำหรับประเทศสมาชิกเกี่ยวกับความร่วมมือตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการผ่าศพทางด้านนิติเวช ศาสตร์ (Recommendation No. (99) 3 of The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules)

สภายุโรป (Council of Europe) โดยคณะกรรมการรัฐมนตรี (Committee of Ministers) ได้มีการวางหลักการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการผ่าศพทางด้านนิติเวชศาสตร์ไว้ใน คำแนะนำที่ อาร์ (99) 3 Recommendation No (99) 3 of The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules) ทั้งนี้ คณะกรรมการรัฐมนตรีได้รับรองคำแนะนำดังกล่าวเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 1999 ในการประชุมของ คณะกรรมการรัฐมนตรีช่วยว่าการครั้งที่ 658 โดยคณะกรรมการรัฐมนตรีได้พิจารณาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภายุโรปที่ประสงค์จะให้ความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นไปตามหลักการแห่งสนธิสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามการทรมานและการกระทำหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงสิทธิในการมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ คณะกรรมการรัฐมนตรียังได้ตระหนักถึงขั้นตอนการผ่าศพที่จะต้องทำให้สมบูรณ์เพื่อนำไปสู่การหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย รวมถึงการพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตาย ทั้งยังให้ความสำคัญกับการ

สืบสวน สอบสวน การบันทึกรายละเอียด การบันทึกภาพ ระหว่างการผ่าศพ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการพื้นฐานทางการแพทย์ หลักการทางวิทยาศาสตร์ และหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการคุ้มครองความเป็นอิสระและความเป็นธรรมของ “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Medico-legal expert)” ด้วย⁷² สำหรับหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ตามที่กำหนดไว้ในคำแนะนำของคณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งสภายุโรปดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

หลักการเกี่ยวกับองค์กรเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ผ่าศพ คำแนะนำดังกล่าวได้วางแนวไว้ว่า ในกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Medico-legal expert)” ทำการตรวจสอบสถานที่พบศพ ตรวจสอบ และตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพให้สมบูรณ์ต่อไป โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระและเป็นธรรม ไม่อยู่ภายใต้ความกดดันใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอผลการตรวจสอบและการสรุปความเห็นของตน⁷³

หลักการเกี่ยวกับขั้นตอนการผ่าศพ คำแนะนำดังกล่าวได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่าศพขั้นตอนต่าง ๆ ไว้หลายประการด้วยกันโดยขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพจะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับจริยธรรมทางการแพทย์และเป็นไปด้วยความเคารพต่อศพด้วย⁷⁴ อันมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนการตรวจสอบสถานที่พบศพ (Scene Investigation)

กรณีที่น่าสงสัยหรือสงสัยว่ามีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น แพทย์ซึ่งไปถึงสถานที่พบศพเป็นคนแรกจะต้องรายงานไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อทำการตรวจสอบภายใต้การควบคุมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่ปรากฏแน่ชัดหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม เมื่อแพทย์ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้รับแจ้งการตายแล้ว จะต้องไปยังสถานที่พบศพโดยทันที และจะต้องมีการตรวจสอบร่วมกัน โดย “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ องค์กรตุลาการ และตำรวจ” โดยได้มีการวางหลักเกณฑ์ของตำรวจเกี่ยวกับการตรวจสอบสภาพศพ

⁷² The Council of Europe. (2013). *The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules*. (Online). Available: [http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR\(99\)3.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR(99)3.pdf). [2021, December 13].

⁷³ The Council of Europe. (2013). *The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules*. (Online). Available: [http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR\(99\)3.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR(99)3.pdf). [2021, December 13].

⁷⁴ Recommendation No.(99) 3, Principle 4.

(Role of the police) อันได้แก่ บันทึกรายละเอียดของบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานที่พบศพ ถ่ายรูปศพ ที่พบ บันทึกสิ่งของที่พบในสถานที่พบศพ ดูแลรักษาศพภายใต้การควบคุมของผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ เก็บรักษาสถานที่พบศพให้สมบูรณ์ เป็นต้น รวมถึงหลักเกณฑ์ของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Role of the Medico-legal expert) ที่จะต้องดำเนินการอย่าง ไม่ชักช้าด้วย อันได้แก่ การไปยังสถานที่พบศพ ควบคุมให้มีการถ่ายรูปในสถานที่พบศพอย่างเหมาะสม บันทึกตำแหน่งที่พบศพ เสื้อผ้าบนศพ รวมถึงภาวะการแข็งตัวของศพ ภาวะเลือดคั่งของศพ และการเนาเปื่อยหรือสลายของศพ ตรวจสอบและบันทึกการกระจายตัวของเลือด คราบเลือด และหลักฐานทางชีววิทยาอื่น ๆ ตรวจสอบสภาพศพในเบื้องต้น บันทึกอุณหภูมิที่ศพและอุณหภูมิโดยรอบ และประมาณเวลาตาย เว้นเสียแต่ว่าเป็นศพที่เนาเปื่อยหรือมีสภาพเป็น โครงกระดูก จัดการส่งศพและเก็บรักษาไว้ในห้องเย็นที่ปลอดภัย เป็นต้น⁷⁵

การผ่าศพ (Autopsy)

การผ่าศพให้กระทำภายใต้การควบคุมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวช ศาสตร์ ซึ่งกำหนดให้กระทำโดย “แพทย์จำนวน 2 คน” และอย่างน้อยหนึ่งในนั้นจะต้องเป็น “นิติพยาธิแพทย์”⁷⁶ โดยได้กำหนดแนวปฏิบัติก่อนที่จะเริ่มต้นผ่าศพไว้ ได้แก่ การบันทึกวัน เวลา และสถานที่ที่ผ่าศพ บันทึกชื่อของผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ ผู้ช่วย และบุคคลอื่น ๆ ที่เข้าร่วมด้วย ถ่ายภาพสี หรือบันทึกวีดิโอตรวจสอบและบันทึกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ที่พบบนศพ ทำการเอ็กซ์เรย์ในกรณีที่สงสัยว่าเป็นการทารุณกรรมเด็ก ตรวจสอบร่องรอยหลักฐานทางชีววิทยา ตรวจสอบประวัติการรักษาในโรงพยาบาล ในกรณีที่ผู้ตายอยู่ในโรงพยาบาลก่อนตาย เป็นต้น⁷⁷ สำหรับขั้นตอนการผ่าศพนั้น ได้มีการกำหนดรายละเอียดการตรวจสภาพศพไว้อย่างชัดเจนทั้งภายนอก (External examination) ได้แก่ การระบุลักษณะของผู้ตายทั้งอายุ เพศ ส่วนสูง น้ำหนัก สัญชาติ สีผิว และลักษณะเฉพาะพิเศษอื่น ๆ (เช่น แผลเป็น รอยสัก) การเปลี่ยนแปลงภายหลังการตาย เป็นต้น รวมถึงการตรวจสภาพศพภายใน (internal examination) หรือการผ่าศพพิสูจน์เพื่อตรวจหาสาเหตุ จากอวัยวะภายในร่างกายต่าง ๆ ได้แก่ ศีรษะ ทรวงอกและคอ ท้องกระดูก เป็นต้น⁷⁸

การพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification)

กรณีที่ต้องมีการพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification) ได้มีการกำหนดวิธีการ พิสูจน์ให้สอดคล้องกับแนวทางการตรวจพิสูจน์ที่ได้รับรองไว้ในการประชุมสามัญขององค์กร

⁷⁵ Recommendation No.(99) 3. Principle 1.

⁷⁶ Recommendation No.(99) 3. Principle 2.

⁷⁷ Recommendation No.(99) 3. Principle 4.

⁷⁸ Recommendation No.(99) 3. Principle 5.

ตำรวจสากล (The General Assembly of Interpol) เมื่อปี ค.ศ. 1997 อันมีวิธีการได้แก่ การตรวจ พิสูจน์ทราบจากญาติหรือบุคคลที่เห็นเหตุการณ์ เสื้อผ้าหรือเครื่องประดับที่ปรากฏบนศพ ลักษณะเฉพาะทางการแพทย์ การตรวจทันตกรรม ลักษณะทางด้านมนุษยวิทยา ลายพิมพ์นิ้วมือ ลักษณะทางพันธุกรรม เป็นต้น⁷⁹

รายงานการผ่าศพ (Autopsy Report)

รายงานการผ่าศพถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การชันสูตรพลิกศพมีความสมบูรณ์ ซึ่งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Medico-legal expert) จะต้องแสดงความเห็นลงใน รายงานอย่างชัดเจน ถูกต้อง เป็นลายลักษณ์อักษร และต้องกระทำการร่างด้วยความระมัดระวัง กล่าวคือ จะต้องประกอบไปด้วยรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นกลางปราศจากอคติ ถูกต้อง เข้าใจง่ายทั้ง ต่อคนที่มีและไม่มีความรู้ทางการแพทย์ อ่านง่าย มีรูปแบบขั้นตอน เป็นต้น⁸⁰ สำหรับ รายละเอียดที่ต้องระบุไว้ในรายงานดังกล่าว ได้แก่ รูปพรรณลักษณะของผู้ตาย (เช่น ชื่อ อายุ เพศ ที่อยู่ อาชีพ เป็นต้น) วัน เวลา และสถานที่ที่ตาย วัน เวลา และสถานที่ที่ทำการตรวจศพ ชื่อ ตำแหน่งของ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ ชื่อ และหน้าที่ของบุคคลที่เข้าร่วมในการตรวจศพ ชื่อ ที่อยู่ ของแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตาย พฤติกรรม ที่ตายซึ่งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการวิเคราะห์รวบรวม มา จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ องค์กรตุลาการ ญาติ ของผู้ตาย และบุคคลอื่น ๆ บันทึกสถานที่พบศพ ผลการ ตรวจสอบสภาพศพทั้งภายนอกและภายใน สาเหตุของการตาย ซึ่งหากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการ ประเมินผลการตรวจสอบทั้งหมดแล้วไม่สามารถระบุได้ก็ให้ระบุสาเหตุการตายว่า “ไม่สามารถ ระบุได้ (Unascertained) ลายมือชื่อพร้อมวันที่ที่ทำการรายงานของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น⁸¹ นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้วันที่ทำการตรวจศพ และวันที่ทำรายงานดังกล่าว ไม่ควรมีระยะเวลาเกิน 1 วัน อีกทั้งวันที่ทำการตรวจศพและวันที่ทำรายงานเสร็จสิ้นควรจะใกล้เคียงกันเท่าที่จะเป็นไปได้⁸² ซึ่งคำแนะนำดังกล่าวได้กำหนดให้ญาติสนิทของผู้ตายมีสิทธิในการดูศพได้⁸³

⁷⁹ Recommendation No.(99) 3. Principle 3.

⁸⁰ Recommendation No.(99) 3. Principle 6.

⁸¹ Recommendation No.(99) 3. Principle 6.

⁸² Recommendation No.(99) 3. Principle 6.

⁸³ Recommendation No.(99) 3. Principle 6.

2.7 มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามคำแนะนำของ National Association of Medical Examiners (NAME) (Forensic Autopsy Performance Standards)

เป็นองค์กรวิชาชีพ ที่ประกอบไปด้วยแพทย์สอบสวน ผู้ตรวจสอบการตายทางด้านนิติเวช และองค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสืบสวนการตายในสหรัฐอเมริกา โดยองค์กรดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 1966 ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านวิชาชีพของแพทย์ที่ทำหน้าที่สอบสวนการตาย และประการที่สองคือ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านวิชาชีพอันจะนำไปสู่การพัฒนาการตรวจสอบการตายที่เป็นผลจากความรุนแรง การตายน่าสงสัย และการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งองค์กรดังกล่าวประสงค์จะให้เกิดการพัฒนาขึ้นทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ โดยหน้าที่ตรวจสอบการตายในสหรัฐอเมริกาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการตรวจสอบการตายภายในเขตอำนาจของตน⁸⁴ ดังนั้น ในปี ค.ศ. 2006 NAME จึงได้เผยแพร่ “มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ (Forensic Autopsy Performance Standards)”⁸⁵ โดยได้กำหนดมาตรฐานด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

มาตรฐานเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตรวจสอบการตาย มาตรฐานดังกล่าวได้วางแนวไว้ว่า เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการตาย (Medicolegal death investigation officer) ควรได้รับการแต่งตั้งหรือถูกเลือกตั้งมาตามกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวควรปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นไป เพื่อสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและระบบสาธารณสุขไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้หากต้องปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับองค์กรเจ้าหน้าที่อื่น เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระจากองค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายและการฟ้องคดี ทั้งยังต้องปฏิบัติหน้าที่ อย่างเป็นกลางและยุติธรรมในการหาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตายอีกด้วย⁸⁶ โดยเมื่อมีการแจ้งเหตุการตายมายังสำนักงานที่มีเขตอำนาจตามกฎหมายแล้ว เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องทำการตรวจสอบหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งตามมาตรฐานได้กำหนดกรณีการตายที่เจ้าหน้าที่ควรจะทำ การตรวจสอบเพื่อเป็นการคุ้มครองสาธารณะ ทั้งด้านความปลอดภัยและการสาธารณสุขไว้ดังนี้⁸⁷ การตายอันเนื่องมาจากความรุนแรงการตายที่

⁸⁴ National Association of Medical Examiners. (2014). *About NAME*. (Online). Available: <https://netforum.avectra.com/eweb/DynamicPage.aspx?Site=name&WebCode=AboutNAME>>. [2021, March 12].

⁸⁵ MTF Biologics. (2014). *Forensic Autopsy Performance Standards*. (Online). Available: From <https://www.mtf.org/pdf/name_standards_2006.pdf>. [2021, March 12].

⁸⁶ Forensic Autopsy Performance Standards. section A standard A1.

⁸⁷ Forensic Autopsy Performance Standards. section A standard A2.

ปรากฏแน่ชัดหรือน่าสงสัยว่าผิดธรรมชาติ การตายโดยไม่คาดคิดหรือไม่สามารถอธิบายได้ในบุคคลที่มีภาวะสุขภาพดี การตายโดยไม่คาดคิดหรือไม่สามารถอธิบายได้ในทารกและเด็กเล็ก การตายที่เกิดขึ้นในพฤติกรรมที่ไม่ปกติหรือน่าสงสัย การตายที่เกิดขึ้นในเรือนจำ การตายที่ปรากฏแน่ชัดหรือน่าสงสัยว่ามีสาเหตุจากโรคที่กระทบต่อระบบสาธารณสุข การตายของบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของแพทย์

สำหรับการตายบางกรณีซึ่งกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ หรือก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในอำนาจขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่ก่อให้เกิดการตาย หรือมีความจำเป็นในการหาเหตุและพฤติกรรมแห่งการตาย มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการผ่าศพกรณีการตาย ดังกล่าวด้วยดังนี้⁸⁸ การตายที่ปรากฏแน่ชัดหรือน่าสงสัยว่ามีเหตุมาจากการกระทำความผิดทางอาญา การตายโดยไม่คาดคิดหรือไม่สามารถอธิบายได้ในทารกและเด็กเล็ก การตายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การตายโดยผิดธรรมชาติในเรือนจำ การตายอันเนื่องมาจากการบาดเจ็บอย่างเฉียบพลันในสถานที่ทำงาน การตายอันเนื่องมาจากกระแสไฟฟ้า การตายอันเนื่องมาจากสารพิษ แอลกอฮอล์ หรือยา การตายที่น่าสงสัยว่ามีสาเหตุจากการจมน้ำ กรณีศพไม่ทราบชื่อ และการผ่าศพอาจจะช่วยในการพิสูจน์ตัวผู้ตายได้ กรณีศพมีสภาพเป็น โครงกระดูก กรณีศพถูกเผาไหม้เกรียม กรณีอื่น ๆ ที่นิติพยาธิแพทย์เห็นว่าการผ่าศพมีความจำเป็นในการหาเหตุ และพฤติกรรมที่ตาย หรือการรวบรวมพยานหลักฐานได้ ทั้งนี้ การผ่าศพจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์ ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นนิติพยาธิแพทย์ (Forensic pathologist) หรือเป็นแพทย์ที่ได้รับการฝึกอบรมด้านนิติพยาธิแพทย์มาแล้ว

มาตรฐานเกี่ยวกับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดถึงมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพขั้นตอนต่าง ๆ ใ่ว่างชัดเจน อาทิ การตรวจสภาพศพภายนอกทั้งกรณีทั่วไปและกรณีพิเศษการตรวจสอบสภาพศพภายใน การตรวจอื่นที่เป็นส่วนประกอบ⁸⁹ และรายงานการชันสูตรพลิกศพ โดยในส่วนของรายงานการชันสูตรพลิกศพนั้น ได้มีการวางมาตรฐานทั้งในด้านเนื้อหา และรูปแบบของรายงานการชันสูตรพลิกศพ กล่าวคือ รายงานการชันสูตรพลิกศพจะต้องอ่านง่าย มีการอธิบายถึงสิ่งที่ ค้นพบ และการสรุปความเห็นของนิติพยาธิแพทย์ ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน โดยในส่วนแรกเป็นผลที่ได้จากการตรวจสอบศพทั้งจากการตรวจทางพิษวิทยา การตรวจสอบพิเศษ และการตรวจสอบโดยกล้องจุลทรรศน์ เป็นต้น และในส่วนที่สอง เป็นการทำความเข้าใจของนิติพยาธิแพทย์ถึงเหตุและพฤติกรรมที่ตาย สำหรับ

⁸⁸ Forensic Autopsy Performance Standards. section B standard B3.

⁸⁹ Forensic Autopsy Performance Standards. section D - G.

รูปแบบของรายงานได้มีการกำหนดรายละเอียดที่ต้องระบุไว้ในรายงาน ได้แก่ วันเวลา และสถานที่ ที่ทำการตรวจสอบศพ ชื่อของผู้ตาย (หากทราบ) ผลการตรวจสอบสภาพศพภายนอก และภายใน รายละเอียดของบาดแผล คำอธิบายเกี่ยวกับบาดแผลทั้งภายในและภายนอก เนื้อหารายละเอียดที่นำมาใช้สนับสนุนสมมติฐาน ความเห็น ข้อสรุป สาเหตุการตาย พฤติการณ์แห่งการตาย ชื่อของนิติพยาธิแพทย์ผู้ทำการตรวจสอบพร้อมทั้งลายมือชื่อและวันที่ทำรายงาน⁹⁰

2.8 มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพที่ได้จากหลักการขององค์การระหว่างประเทศ

หลังจากที่ได้ศึกษาถึงหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพที่องค์การระหว่างประเทศ องค์การต่าง ๆ ได้วางไว้ กล่าวคือ “หลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัด (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Execution 1989)” และ “พิธีสารว่าด้วยรูปแบบของการผ่าศพ (Model Autopsy Protocol)” ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้วางไว้ รวมถึง “คำแนะนำที่ อาร์ (99) 3 ของ คณะกรรมาธิการรัฐมนตรีแห่งสภายุโรป สำหรับประเทศสมาชิกเกี่ยวกับความร่วมมือตามหลักเกณฑ์ ว่าด้วยการผ่าศพทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Recommendation No.(99) 3 of The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules)” ที่สภายุโรป (Council of Europe) โดยคณะกรรมาธิการรัฐมนตรี (Committee of Ministers) ได้วางไว้ และ “มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามคำแนะนำของ National Association of Medical Examiners” แล้ว สามารถวิเคราะห์มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามหลักการขององค์การระหว่างประเทศดังกล่าวได้ 4 ด้านด้วยกัน ดังนี้

1) ด้านความชัดเจน

องค์การระหว่างประเทศดังกล่าวได้กำหนดถึงรายละเอียดของขั้นตอนของการตรวจศพไว้อย่างชัดเจนทั้งการตรวจสอบศพภายในและภายนอก ส่งผลให้เห็นถึงมาตรฐานของขั้นตอนที่มีความเป็นสากล รวมถึงมาตรฐานของรูปแบบการทำรายงานการชันสูตรพลิกศพซึ่งจะต้องระบุรายละเอียดที่สำคัญไว้ในรายงานดังกล่าว ได้แก่ ลักษณะรูปพรรณของผู้ตาย ว่าเป็นใคร สาเหตุของการตาย พฤติการณ์ที่ตาย และวัน เวลา สถานที่ที่ตาย เป็นต้น นอกจากนี้ มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามคำแนะนำของ National Association of Medical Examiners ยังได้กำหนดกรณีการตายที่ควรต้องทำการตรวจสอบ รวมถึงกรณีการตายที่จำเป็นต้องมีการผ่าศพพิสูจน์ไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย

⁹⁰ Forensic Autopsy Performance Standards. section H, standard H31.

2) ด้านความถูกต้อง

องค์การระหว่างประเทศได้กำหนดให้การชันสูตรพลิกศพกระทำโดยแพทย์และควรเป็น “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวช” เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการชันสูตรพลิกศพ คือ การหาสาเหตุการตาย (Cause of death) หากให้ห้องกรเจ้าหน้าทีผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพคือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวชวิทยาแล้ว ย่อมจะทำให้การหาสาเหตุการตายเป็นไปได้โดยถูกต้องแม่นยำและน่าเชื่อถือตรงกับความเป็นจริง และในกรณีที่จำเป็นต้องผ่าศพ ควรให้อยู่ใน ความควบคุมดูแลของนิติพยาธิแพทย์ด้วย สำหรับวัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการหาพฤติการณ์ที่ตาย (Manner of death) นั้น ก็ได้มีการกำหนดให้ห้องกรเจ้าหน้าทีอื่นเข้ามาร่วมในขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพด้วย โดยเฉพาะ ในขั้นตอนของการตรวจสถานที่พบศพ (Scene Investigation) ได้แก่ เจ้าหน้าทีตำรวจ ซึ่งถือเป็นองครเจ้าหน้าทีที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการตรวจสถานที่พบศพมากกว่าแพทย์ อันส่งผลต่อการวินิจฉัยหาพฤติการณ์ที่ตายต่อไปได้ ดังนั้น เมื่อแพทย์ได้รับข้อมูลจากองครเจ้าหน้าทีอื่นมาประกอบแล้ว ย่อมทำให้การทำความเข้าใจของแพทย์ ทั้งในส่วนของสาเหตุการตายและพฤติการณ์ที่ตายเป็นไปได้โดยถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม นอกจากการชันสูตรพลิกศพจะเป็นไปเพื่อการหาเหตุ และพฤติการณ์ที่ตายแล้ว หลักการขององค์การระหว่างประเทศดังกล่าวยังได้ให้ความสำคัญกับ “การพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification)” เพื่อระบุว่าผู้ตายเป็นใคร อันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามคำแนะนำของ National Association of Medical Examiners ยังได้กำหนดให้การชันสูตรพลิกศพมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ทั้งด้านความปลอดภัยและด้านสาธารณสุขด้วย ดังจะเห็นได้จากกรกำหนดถึงกรณการตายที่ควรจัดให้มีการตรวจสอบหรือชันสูตรพลิกศพ โดยให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวไว้

3) ด้านความเป็นธรรม

องค์การระหว่างประเทศได้กำหนดให้องครเจ้าหน้าทีผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ มีลักษณะเป็นองครที่มีความเป็นอิสระแยกออกจากองครที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง สำหรับเจ้าหน้าทีผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพควรปฏิบัติหน้าทีอย่าง เป็นธรรม เป็นอิสระจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตาย รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายและการฟ้องคดี ทั้งจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญด้วย เพื่อเป็นหลักประกันว่าข้อมูลที่ได้จากการชันสูตรพลิกศพตรงกับความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของการทำรายงานการชันสูตรพลิกศพซึ่งจกต้องกระทำโดยอิสระ เป็นกลาง ปราศจากอคติและความกดดันใด ๆ

นอกจากนี้ เมื่อการชันสูตรพลิกศพเป็นการใช้อำนาจรัฐอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้แล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุล

การใช้อำนาจขององค์กรเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ Recommendation No. (99) 3 ได้กำหนดให้ขั้นตอนของการผ่าศพกระทำโดย “แพทย์จำนวน 2 คน” และอย่างน้อยหนึ่งในนั้นจะต้องเป็น “นิติพยาธิแพทย์” ทั้งนี้ ภายใต้การควบคุมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ อันจะเห็นได้ว่าเป็นตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจภายในองค์กร และหากเป็นกรณีที่ปรากฏแน่ชัดหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม การชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ จะต้องกระทำโดยองค์กรเจ้าหน้าที่ 3 ฝ่ายคือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ องค์กรตุลาการ และตำรวจ อันจะเห็นได้ว่าเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอก กล่าวคือ ให้ทำการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันนั่นเอง

อีกทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของญาติผู้ตายอย่างเพียงพอ ก็ได้มีการกำหนดให้สิทธิแก่ญาติของผู้ตายในการได้รับแจ้งถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ และสิทธิในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการชันสูตรพลิกศพ รวมถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมในการตรวจศพที่จะขอให้มีบุคคลที่มีความรู้ด้านการแพทย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเข้าไปสังเกตการณ์ในการตรวจศพ อันจะเห็นได้ว่าเป็นการคุ้มครองให้สิทธิแก่ญาติของผู้ตายในการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการชันสูตรพลิกศพ และในขณะเดียวกันยังเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ผู้ชันสูตรพลิกศพได้อีกทางหนึ่งด้วย

4) ด้านความรวดเร็ว

ขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ที่จะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลได้อย่างแท้จริงจะต้องมีความรวดเร็วไม่ล่าช้าด้วย ดังภาษิตกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ ความอยุติธรรม” ซึ่งหากพิจารณาจากหลักการชันสูตรพลิกศพขององค์กรระหว่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่าได้กำหนดให้มีการดำเนินการโดยเร็วเช่นกัน เช่น ในขั้นตอนการตรวจสถานที่พบศพที่กำหนดให้แพทย์ผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพจะต้องไปยังสถานที่พบศพโดยเร็ว ในขั้นตอนการตรวจศพที่กำหนดให้มีการจัดเตรียมศพให้พร้อมสำหรับให้แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพสามารถดำเนินการชันสูตรพลิกศพได้อย่างรวดเร็วในขั้นตอนการทำรายงานการชันสูตรพลิกศพที่กำหนดให้มีการทำให้เสร็จภายในระยะเวลาอันควร เป็นต้น